

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE PANYAPAT

ISSN 2773-9805 (Online)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

Vol.4 No.1 January - June 2022

JSSP

Journal of Social Science Panyapat

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1
ม.ค. – มิ.ย. 2565

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

ISSN: 2773-9805 (Online)

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, อีเมล: prasirorot@gmail.com

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

ISSN : 2773-9805 (Online)

เจ้าของ:วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ ดร. วัชร งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. กนกอร สมปราชญ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. พุทธิรักษ์ ปราบนอก

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อริยา คูหา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรวรรณ ศรีโสมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มานะ ลักษณะมีอรุณทัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยุทธ์ ชูสอน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภินิษฐา นาเลาห์

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนันต์ศักดิ์ พลแก้วเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ฝ่ายสนับสนุนวารสาร:

นางสาวศิริรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/about> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

เกี่ยวกับวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้อาจารย์ นักวิจัย นิสิต/นักศึกษา และผู้สนใจ ได้เสนอและเผยแพร่บทความบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ้อยทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ เป้ารับบทความที่มุ่งเน้นทางด้านพระพุทธศาสนา การศึกษา เศรษฐศาสตร์ และสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ โดยมีกำหนดการเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ทั้งนี้บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน บทความที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องเป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอผลการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับสาขาพระพุทธศาสนา การศึกษา เศรษฐศาสตร์ และสหวิทยาการทางด้านสังคมศาสตร์
- บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่
- บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา เป็นวารสารทางด้านสังคมศาสตร์ วารสารเปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทรรศน์ และบทความทวิภาคี ซึ่งแต่ละบทความที่ส่งเข้ามายังวารสาร จะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความนั้นๆ อย่างน้อย 3 ท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ซึ่งตีพิมพ์บทความทั้งสิ้นจำนวน 4 บทความครอบคลุมเนื้อหาทางด้านสังคมศาสตร์ ทางวารสารขอขอบคุณทุกท่านที่สนใจส่งบทความมาตีพิมพ์กับทางวารสาร และหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านอีกครั้งในการตีพิมพ์บทความในฉบับต่อไป ขอขอบคุณทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์กับทางวารสารของเรา เราเชื่อมั่นว่าจะเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการให้กับทุกท่านและพร้อมจะพัฒนางานวิชาการพร้อมกับทุกๆ ท่านต่อไป ไว้เจอกันใหม่ฉบับหน้าครับ

ประยูร แสงใส
บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

บทความวิจัย

- การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม
โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ
ราตรี เลิศหว่าทอง 1
- การจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
สริญญา มารศรี, กนกวรรณ ประจันตะเสน, อำนวยพร ไชยมุมจำ 9

บทความวิชาการ

- การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model
อรรถพงษ์ ผิวเหลือง 19
- ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสตร์สมัยใหม่
นิติกร วิชขมา 27

- คำแนะนำผู้นิพนธ์บทความ 39

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม
โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND LEARNING BEHAVIOR IN GROUPS WORK
BY ACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF GRADE 11 STUDENTS, NONGSANGWITTHAYAYON SCHOOL,
UNDER THE LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, CHAIYAPHUM PROVINCE

ราตรี เลิศว่าทอง¹

Ratree Loedwathong¹

¹โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน

¹Nongsangwitthayayon School

Corresponding author e-mail: strt3696@gmail.com

Received: 10 May 2022; Revised: 9 June 2022; Accepted: 14 June 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม โดยการจัดการเรียนรู้ แบบเชิงรุก ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน 2) พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก จำนวน 29 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน (3) แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ Paired-Sample T-Test ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีพฤติกรรมการเรียนรู้หลังเรียนอยู่ในระดับมากขึ้นและในด้านการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก โดยภาพรวมทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้และด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ:

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน,
พฤติกรรมการเรียนรู้,
การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

- 2 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

ABSTRACT

The objectives of this research article were: 1) to develop of learning achievement and learning behavior in groups by active learning, 2) to develop learning behavior by active learning, and 3) to study satisfaction of grade 11 students, Nongsangwithhayayon School by active learning. The sample of 29 grade 11 students was obtained by specific random sampling. The tools used in this research were: 1) active learning management 2) Pre and Post-Study achievement test 3) Learning behavior assessment form 4) Satisfaction assessment form. The statistics used in this data analysis were frequency, standard deviation and difference was tested using Pair-sample, t-test at a significant level .05.

The result of the study found that: learning achievement by active learning management between Pre-test and Post - test of students in grade 11 students, Nongsangwithhayayon School Post-test, the mean was statistically significantly higher at the .01 level and there was a higher level of learning behavior post- test. In terms of the satisfaction analysis of students in grade 11, Nonngsangwithhayayon School towards active learning management. Overall in terms of learning management and learners are at the highest level.

Keywords:

*The School Administration,
The Threefold Training,
Integration*

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตราที่ 22 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ฉะนั้นผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแสวงหาความรู้ และประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ สร้างความเข้าใจด้วยตนเอง การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณภาพกระบวนการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, น. 8)

ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้เอื้อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นการเรียนการสอนมุ่งเน้นการฟังบรรยายภายในห้องเรียน และการท่องจำมากกว่าการให้ผู้เรียนได้คิด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อมาพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำลงไปและยัง

เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ในการประยุกต์ใช้ทักษะการคิดและทักษะด้านอื่นๆ สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา หรือประกอบอาชีพในอนาคต ดังนั้น ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว จะต้องเรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ การแสดงความคิดเห็น และการแก้ปัญหา อีกทั้งผู้เรียนยังได้ใช้ทักษะการคิดเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอีกด้วย ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) จะเน้นวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยจะต้องวางแผนการสอนมาเป็นอย่างดี เพื่อให้สอดคล้องกับรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้และลักษณะของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในโมทัศน์ที่สอนได้ถูกต้องและลึกซึ้ง เกิดความคงทนถาวร ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้เป็นอย่างดีเกิดความสนุกสนานจากกิจกรรมที่จัดขึ้นในการเรียน การสอน สามารถบูรณาการความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (จิรากร อรรถพรและประกอบ กรณีกิจ, 2557, น. 123) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารย์ พาณิช (2555, น. 11) ที่ได้กล่าวว่า ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ผู้เรียนต้องเรียนเอง ซึ่งผู้สอนจะต้องเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้มีความสุขกับการเรียนรู้ และอยากเรียนรู้ต่อไปตลอดชีวิต

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอน พบว่า ผู้เรียนส่วนมากประมาณร้อยละ 60 ยังขาดทักษะการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาการเรียนได้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การค้นหาคำตอบการคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจ จนสรุปประเด็นปัญหาได้ ซึ่งการวิเคราะห์เกี่ยวสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อมทางการจัดการศึกษา นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนยังขาดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล การทำงานร่วมกันเป็นทีม และความรับผิดชอบในงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย จึงส่งผลต่อการปฏิบัติงานเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มทั้งนี้ยังส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอีกด้วย ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา จึงทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ของผู้เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์สากล ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน โดยหวังว่าผู้เรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สูงขึ้น อีกทั้งยังพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)

- 4 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ของนักเรียนเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)
3. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. ศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
6. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 29 คน และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 จำนวน 31 คน จำนวน 60 คน โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 29 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) รายวิชาประวัติศาสตร์สากล หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อารยธรรมของโลกยุคโบราณ เรื่องการวางแผนทำโครงการ โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ได้แก่

- 1.1) การเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ
- 1.2) การเรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง
- 1.3) การเรียนรู้แบบใช้คำถาม
- 1.4) การเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์สอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.40-0.60 (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2543, น. 47)

3. แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยผู้สอนประเมินผล 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ โดยมีค่าความสอดคล้องและความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 0.71-1.00 ความเชื่อมั่นคำนวณจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.941

4.แบบสอบถามความพึงพอใจ โดยผู้เรียนเลือกพิจารณา 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ โดยมีค่าความสอดคล้องและความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 0.71-1.00 ความเชื่อมั่นคำนวณจากสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.836

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3.2 ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) มีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับมากขึ้น

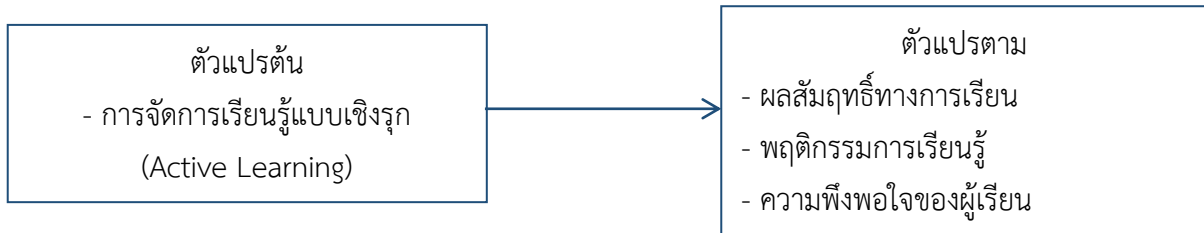
3.3 ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าความแตกต่าง โดยใช้ Paired-Sample T-Test อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลวิเคราะห์พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน

ผลการเปรียบเทียบจำนวนผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้ ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป เกณฑ์สัดส่วน 0.5 ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) จำนวนผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนรู้มีสัดส่วนเท่ากับ 0.913 หรือร้อยละ 91.30 ของผู้เรียนทั้งหมด ซึ่งแตกต่างกับจำนวนที่คาดหวัง หรือเกณฑ์จำนวนร้อยละ 60

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน หลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลวิเคราะห์พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน

พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) หลังเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับมากขึ้น

3. ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning)

ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากสมมติฐานที่ว่า ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน พบว่า หลังการทดลองด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แบบเชิงรุก (Active Learning) ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีพฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากขึ้น อันเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าเน้นที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีการประเมินผลร่วมกันทำให้บทบาทของผู้สอนเปลี่ยนไป จากเป็นผู้ให้ความรู้โดยการบรรยาย มาเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษากับผู้เรียน โดยผู้สอนจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความน่าสนใจ และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมอย่างหลากหลาย เช่น การพูด การอ่าน การเขียน การร่วมกันอภิปรายกับเพื่อน การนำเสนองาน ตลอดจนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง การค้นคว้าหาความรู้การค้นหาคำตอบ และเกิดแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างผู้เรียน จนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสรุปเป็นความคิดรวบยอด อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็น และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันในชั้นเรียน กล่าวแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถามโต้ตอบกัน เกิดการช่วยเหลือกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ผู้เรียนที่เรียนรู้ได้เร็วจะช่วยอธิบายความเข้าใจให้เพื่อนฟัง สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพศาล เครือแสง (2556, น. 24) การเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ผู้เรียนจะสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมายของเนื้อหาสาระโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มี แยกแยะความรู้ใหม่ที่ได้รับกับความรู้เก่าที่มีสามารถประเมิน ต่อเติมและสร้างแนวคิดของตนเอง ซึ่งเรียกว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากวิธีการเรียนรู้ในระดับผิวเผิน ซึ่งเน้นการรับข้อมูลและจดจำข้อมูลเท่านั้นผู้เรียนลักษณะนี้จะเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้วิธีการเรียน (Learning how to learn) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีทักษะที่สามารถเลือกรับข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีระบบการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ การสอนเชิงรุกเป็นการสอนที่มีองค์ประกอบเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ระเบียบ นับตั้งแต่ข้อมูลสู่การสอน ผลการสอน และการวิเคราะห์ผลเพื่อย้อนกลับมาพิจารณาข้อบกพร่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัชส์ อินสุข, อภิชาติ อัจฉริยศักดิ์ชัย และธณภพ อัมทัต (2559, น. 192) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาชีวเคมีภาคทฤษฎีของบัณฑิตพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 1 จากการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก มีผลการเรียนเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตกำหนด อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญ .05 ผลการสะท้อนจากการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกรายวิชาชีวเคมี พบว่า ประโยชน์และคุณค่าที่เกิดกับนักศึกษาพยาบาลฯ เรียนอย่างมีความสุข กิจกรรมสนุกสนาน ไม่เครียดกับวิชาชีวเคมีที่คิดว่ายากต่อการเรียนรู้ ได้ความรู้ ทักษะการสืบค้นข้อมูล มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้สอนและมีความพึงพอใจกับการประเมินผลการเรียน ผลที่เกิดกับทีมผู้สอน ทำให้ผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนมากกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการพูด การฟังการอ่าน การเขียน และทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ต่อเนื้อหาที่เรียน ทั้งนี้ยังกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอีกด้วย อีกทั้งยังนำไปประยุกต์กับรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีพฤติกรรมการเรียนรู้หลังเรียนอยู่ในระดับมากขึ้นและในด้านการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกโดยภาพรวมทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้และด้านผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้สอนควรให้ความสำคัญในการเก็บข้อมูลเชิงลึก และติดตามพัฒนาการทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การเก็บข้อมูลควรใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อติดตามผลที่เกิดกับผู้เรียนทั้งห้องและรายบุคคล

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสัมฤทธิ์ผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ แบบเชิงรุก ในระดับมัธยมศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาทางการเรียนรู้และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกกับกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3)*. กรุงเทพฯ: บริษัท สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.
- จิราภร อรรถพร และประกอบ กรณีกิจ. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(4), 122-136.
- ไพศาล เครือแสง. (2556). เทคนิคการสอนเชิงรุกเรียนรู้ประสบการณ์จาก Shelton College International ประเทศสิงคโปร์. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2(4), 24-36.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท ตลาดา พับลิเคชัน จำกัด.
- ศิริรัชส์ อินสุข, อภิชาติ อัจฉริยศักดิ์ชัย และรณภพ อัมทับ. (2559). การจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกรายวิชาชีวเคมี ตามกรอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช. ใน *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ศตวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน* 17 มิถุนายน 2559 (น. 192 - 200). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed.). New York: Harper and Row.

- 8 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียนรู้การทำงานกลุ่ม โดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
MANAGEMENT OF SUNDAY BUDDHIST STUDY CENTER BAN PHAI DISTRICT,
KHON KAEN PROVINCE

สรินญา มารศรี¹, กนกวรรณ ประจันตะเสน², อำนวยพร โสมชุมจัง³
Sarinya Marasri¹, Kanokwan Prachantasen², Aumnuyporn Homchoomchung³
^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
^{1,2,3}Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author e-mail: Sarinya_Marasri@hotmail.com

Received: 2 June 2022; Revised: 8 June 2022; Accepted: 14 June 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น และ 2) เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแทนจากคณะกรรมการบริหารและครูศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัด ขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า มีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรการบริหารที่จำเป็นและเอื้อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการศึกษา

2) แนวทางในการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดขอนแก่น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณ และบุคลากรมากกว่านี้ ส่งเสริม/ จัดหาสื่อเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการสอนของผู้สอนอย่างเพียงพอ และประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

คำสำคัญ:

การจัดการ,
พระพุทธศาสนา,
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ABSTRACT

The objectives of this research article were: 1) to study the problem of management in the Sunday Buddhist Study Center in Ban Phai district, Khon Kaen Province. And 2) to suggest guidelines for the management of the Sunday Buddhist Study Center in Ban Phai district, Khon Kon Province This research is a qualitative research. The target groups used in this research were representatives from the Executive Committee and teachers of the Sunday Buddhist Study Center in Ban Phai district, Khon Kaen Province, 30 people.

The result of the study found that: 1) The problematic state of the management of the Sunday Buddhist Study Center in Khon Kaen Province, as a whole, was found to be limited in terms of necessary administrative resources and facilitated success in educational management.

2) Management guidelines of the Sunday Buddhist Study Center in Khon Kaen Province Government and related agencies should provide budget support. And more personnel, promote/provide technology media for use in the teaching of the teachers sufficiently and publicize the importance of the Sunday Buddhist Study Center.

Keywords:

*Management,
Buddhism,
Sunday Buddhist Study Center,*

บทนำ

สังคมไทยในอดีตมีลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การที่สถาบันพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทอย่างสูงยิ่งในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของสังคมในด้านต่างๆ ดังที่ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของสังคม สรุปได้ว่า ในอดีตวัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน เพื่อส่งกุลบุตรมารับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ เป็นสถานสงเคราะห์สำหรับผู้ยากจนได้อาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาลเป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรของชาวบ้านในการพบปะสังสรรค์ หรือหาความรู้เพิ่มเติม เป็นสถานบันเทิงสำหรับการจัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ ของชาวบ้าน เป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาทหรือแก้ปัญหาชีวิต เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานบุญงานประเพณีหรือกิจกรรมอื่นๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านใช้เป็นสถานที่สำหรับประชุมลูกบ้าน และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในทางพุทธศาสนา (พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2513, น. 16) กล่าวได้ว่า การศึกษาสรรพวิทยาการเริ่มต้นและเกิดขึ้นที่วัด วัดในอดีตจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแต่อย่างเดียว แต่ยังเป็นสถาบันทางการศึกษาที่เป็นศูนย์กลาง ความรู้ทั้งวิชาหนังสือ วิชาอาชีพ และสติปัญญาของสังคมด้วยประการสำคัญที่สุดคือการอบรมบ่มเพาะกิริยามารยาท ศีลธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนและชาวบ้าน เพื่อการสร้างคนที่มีสมบูรณ์แบบ ดังที่ พระมหาสุภา อุทโท ได้กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ต่อ

สังคมไทยในอดีต สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาศีลธรรม จิตใจ และการส่งสอนวิชาการสมัยใหม่
แขนงต่างๆ แก่ประชาชนในสังคม (พระมหาสุภา อุทโท, 2541, น. 51)

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอด
ความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การ
สร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่าง
ต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2556, น. 2) พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดกว้างให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9
(2) ว่า “การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน
องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น” (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต),
2542, น. 20) คณะสงฆ์จึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พระสงฆ์จะต้องมีส่วนในการสอนศีลธรรม จริยธรรม
แก่เด็กและเยาวชน คือ จัดตั้งโรงเรียนหรือจัดตั้งศูนย์การเรียนการสอนในวัด ต่อจากนี้ไป วัดของ
พระพุทธศาสนาจะกลับมามีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งการศึกษาของชุมชนเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต
ดังนั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปฏิรูปบทบาทใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
2542 (สมศักดิ์ บุญปู, 2554, น. 337)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เริ่มจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศศรีลังกา จากนั้นได้ขยายไปยัง
ประเทศอื่นๆ ที่มีพระภิกษุชาวลังกาไปจัดตั้ง สำหรับในประเทศไทยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เริ่ม
กำเนิดขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2496 - 2500 โดยพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) อธิบดีสงฆ์ (เจ้าอาวาส)
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ องค์กรพิทยสถานายกมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรม
ราชูปถัมภ์ ซึ่งมีสมณศักดิ์สุดท้ายเป็นที่สมเด็จพะพุฒาจารย์ ได้เดินทางไปดูกิจกรรมพระพุทธศาสนาที่
ประเทศพม่าและศรีลังกา เห็นพระสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาจัดระเบียบการสอนศีลธรรมแก่เด็กและ
เยาวชนได้ผลดีมาก และจัดการสอนเฉพาะวันอาทิตย์ เมื่อท่านเดินทางกลับมาประเทศไทยจึงได้ปรารภถึงการ
สอนศีลธรรมของคณะสงฆ์ในประเทศพม่าและศรีลังกาแก่พระเจ้าหน้าที่บริหารและพระนิสิตของมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย และมีดำริว่า “โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สมควรจะจัดให้มีขึ้นในประเทศไทยบ้าง
เพราะเด็กและเยาวชน มีความสนใจในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้เป็นกำลังสำคัญของ
พระพุทธศาสนาต่อไปและยังเป็นการส่งเสริมในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง อีกทั้งเป็นการ
ให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้ศึกษาและรู้จักหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ถูกต้องตามสมควรแก่วัยของตน”
ประกอบกับในสมัยนั้น พระที่เป็นเจ้าหน้าที่และพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำบุตรหลาน
ของข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนทั่วไปที่สนใจมาฟังบรรยายธรรม ฟังสมาธิในวันอาทิตย์ ซึ่งพากันวิ่งเล่น
บริเวณลานอโศกวัดมหาธาตุฯ มาเล่านิทานและสอนธรรมะ นอกจากนั้นทางโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่างๆ
ได้อาราธนาพระสงฆ์ดังกล่าวไปสอนธรรมะ อบรมศีลธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษาอีกด้วย ดังนั้น พระที่เป็น
เจ้าหน้าที่และพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงดำเนินการขอเสนออนุมัติต่อทางสภามหาวิทยาลัยเพื่อ
เปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นและได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.
2501 จึงนับได้ว่าเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์แห่งแรกในประเทศไทย หลังจากนั้นก็ได้รับความ
สนใจมีการจัดตั้งขยายไปยังวัดต่างๆ ทั่วประเทศ (โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, 2565, ออนไลน์) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นสถานศึกษาในด้านองค์กร
สงเคราะห์การศึกษา ตามภารกิจของคณะสงฆ์หนึ่งที่เปิดการเรียนการสอนในวันอาทิตย์ การบริหารจัดการ
การศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น กรมการศาสนาได้กำหนดแนวทางการปรับปรุง
กระบวนการ บริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนใน

ชุมชน โดยจะปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานและโครงการในรูปแบบของการบูรณาการ ปฏิบัติการในลักษณะพื้นที่และการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยมีมติมหาเถรสมาคม ระเบียบและประกาศกรมศาสนาที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้ 1) มติมหาเถรสมาคม เรื่อง การขยายศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของกรมการศาสนา 2) มติมหาเถรสมาคม เรื่อง รายงานผลการสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ของนักเรียนนักศึกษาที่สอบได้ บันทึกลงในหลักฐานการศึกษา 3) ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 และ 4) ประกาศกรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” (สุจินตนิพนธ์ หนูชู, 2556, น. 2)

คณะผู้วิจัยได้มองเห็นปัญหาการจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ว่าช่วงหลัง หลายศูนย์ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอื่นๆ เกิดการปิดดำเนินการลงจึงต้องการศึกษาว่าเกิดจากปัญหาอะไร และควรมีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะทำให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีพัฒนาการดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร/ครูของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดจันทร์ประสิทธิ์ จำนวน 10 รูป/คน
- 1.2 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดโพธิ์ชัย จำนวน 10 รูป/คน
- 1.3 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสว่างโนนเพียง จำนวน 10 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างตามแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ได้แก่

1. ใช้การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารในขั้นตอนการได้มาของสารสนเทศบริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนำไปปรึกษาที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แล้วนำมาปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
3. ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบบันทึกการสังเกต มีลักษณะเป็นแบบบันทึกตามสภาพจริงเชิงประวัติของพื้นที่ศึกษา

2. แบบวิเคราะห์เอกสารมีลักษณะเป็นประวัติความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย แบบบันทึก รายการ เอกสาร วิธีการการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3. แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Model Structure)

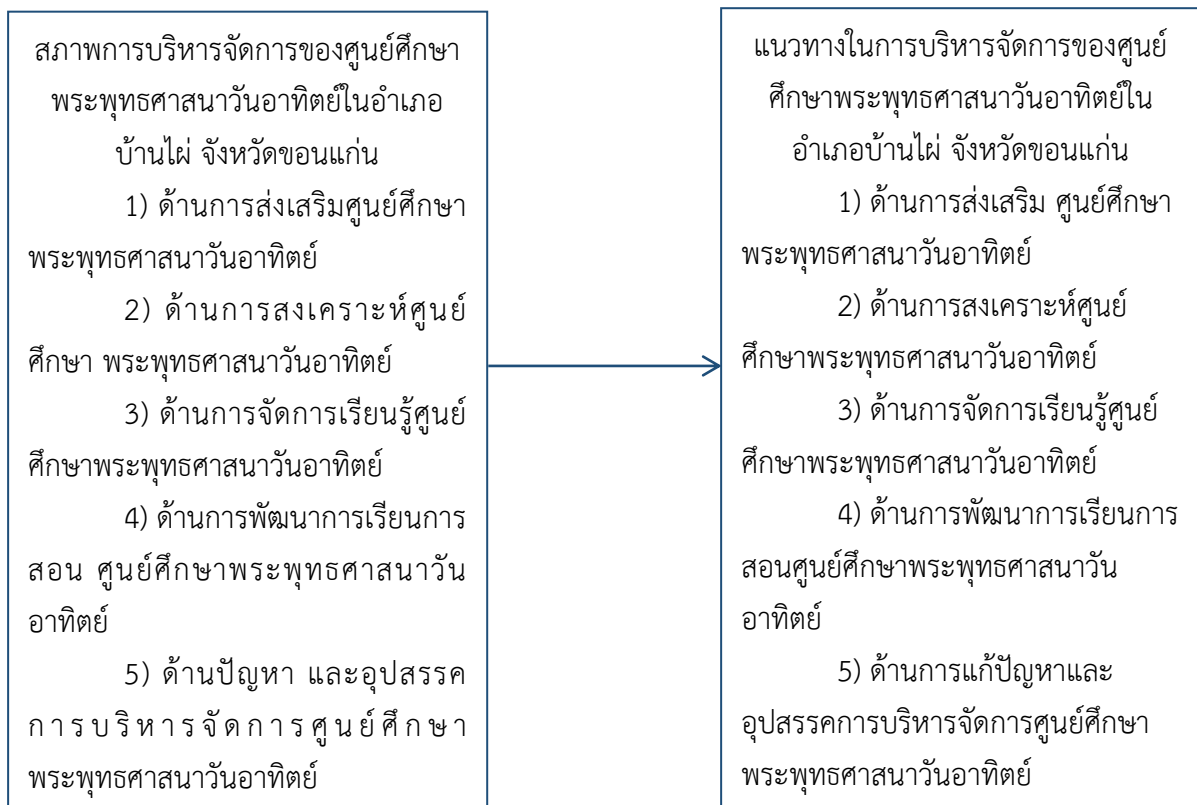
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพทุกขั้นตอน ประกอบด้วย เอกสารแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตและการสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ โดยวิธีการพรรณนาและบรรยาย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษา พระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม พบว่า มีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรการบริหารที่จำเป็นและก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า นักเรียนขาดความสนใจเนื่องจากต้องเรียนพิเศษในวันเสาร์-อาทิตย์ ไม่มีพระภิกษุสงฆ์รุ่นใหม่เพื่อสืบสานในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่

2) ด้านการส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า งบประมาณเป็นปัญหาส่วนใหญ่ เนื่องจากไม่มีแหล่งรายได้ประจำ รับเงินอุดหนุนจากส่วนกลางแต่ไม่เพียงพอ รายได้บางส่วนมาจากการบริจาคตามศรัทธาและการบริจาคของ ประชาชนทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนงาน

3) ด้านการจัดการเรียนรู้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า บุคลากรหลักสูตรจากส่วนกลาง และประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อเน้นสอบปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษา ขาดบุคลากรประจำ มีลักษณะเป็นงานอาสาสมัคร มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่รับผิดชอบบ่อย ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ครู อาจารย์ และบุคลากรมีไม่เพียงพอที่จะช่วยดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมและขยายการจัดการศึกษาให้กว้างขวาง พระสงฆ์และบุคลากรยังมีปัญหาความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในด้านภาษาต่างประเทศ การสอน เทคนิคการนำเสนอ การใช้สื่อ การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น

4) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็น โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอ และขาดการนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสอนนักเรียนและการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพ สื่อการศึกษา เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย เก่า ชำรุด ขาดการดูแลอย่างทั่วถึง บุคลากรผู้มีความรู้และทักษะการผลิตและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีจำกัด

5) ด้านปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า เกิดจากขาดพระสังฆาธิการระดับตั้งแต่เจ้าอาวาสเอาใจใส่อย่างจริงจัง คณะสงฆ์ระดับบนส่งเสริมให้สอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษาสนามหลวง แต่ขาดงบประมาณที่เพียงพอจากกรมการศาสนา ขาดพระสงฆ์ที่อาสาจัดการ เด็กเยาวชนเรียนพิเศษเสาร์-อาทิตย์เลยไม่สามารถเข้าเรียนได้ ขาดการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร เช่น การเรียนวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ หรือวิชาอื่นๆ ที่น่าสนใจ

2. แนวทางในการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม พบว่า

1. ด้านการส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง และให้มีการฝึกอบรมในการสอนและใช้สื่อเทคโนโลยีแก่ผู้สอน

2. ด้านการส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีจิตศรัทธาสนับสนุนจากทั้งส่วนกลางและองค์กรเอกชน เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน

3. ด้านการจัดการเรียนรู้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรปรับหลักสูตรให้เหมาะสม รวมถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งจัดสรรเครื่องมือที่ทันสมัย เช่น อุปกรณ์ โต๊ะ ห้องเรียน เครื่องมือในการเรียนการสอน

4. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับอุปกรณ์สื่อการสอนให้เพียงพอ จัดอบรมบุคลากรด้านทักษะการสอน การผลิตและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5. ด้านปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดทำประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการตามศาสตร์สมัยใหม่ การจัดทำสื่อการสอน ตลอดจนจัดสถานที่ให้เหมาะสม หน่วยงาน เช่น คณะสงฆ์ควรส่งเสริมในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน

อภิปรายผล

สภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ภาครัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการพัฒนา ขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านงบประมาณ และด้านวิชาการ ยังไม่มีการนำศักยภาพของวัดและพระภิกษุสงฆ์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่ ขาดบุคลากรประจำ มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่รับผิดชอบบ่อย ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ครูอาจารย์ และบุคลากรมีไม่เพียงพอที่จะช่วยดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมและขยายการจัดการศึกษาให้กว้างขวาง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็น โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์มีไม่พอเพียง และขาดการนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่ธรรมและการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพ การจัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่หรือกายภาพให้มีความสงบ สะอาด เป็นแหล่งการเรียนรู้ข้อมูลและการจัดการความรู้ ยังได้รับความสำคัญน้อย ขาดการรวบรวมตรวจสอบ จัดระบบ เผยแพร่และกระจายข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาภาณุวัฒน์ ภูภิบาลเมธี (2556, น. 110) ศึกษาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดลำปาง สำหรับปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เช่น ความต่อเนื่องของการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครูและบุคลากรที่เป็นอาสาสมัครเข้ามาช่วยงาน มีภาระงานปกติทำให้ขาดการทุ่มเท ขาดกระบวนการประเมินคุณภาพของหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ขาดการนำหลักสูตรแกนกลางมาดำเนินการ ส่วนใหญ่เป็นการเรียนแบบกิจกรรมที่มีการบูรณาการ การเรียนรู้นอกหลักสูตรมากกว่าในหลักสูตร ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครู หรืออาสาสมัครที่เข้ามาเป็นผู้นำทำกิจกรรม ขาดความรู้และทักษะ เทคนิคการประยุกต์ใช้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย เป็นสิ่งที่ควรดำเนินการ แต่ขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา เนื่องจากความหลากหลายของผู้เรียน ระดับคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับความพร้อมและศักยภาพของผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจึงไม่เป็นไปตามมาตรฐาน แต่เป็นไปตามศักยภาพผู้เรียน และขาดการติดตามคุณภาพของผู้เรียนบางส่วนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผู้เรียนเมื่อจบการศึกษา มีการย้ายสถานศึกษา

ส่วนแนวทางในการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนมากกว่านี้ จัดทำบันทึการายรับ - รายจ่าย เป็นปัจจุบันตรวจสอบได้และเปิดเผยต่อชุมชน และสรุปงบประมาณที่ใช้ในแต่ละปี เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาให้ความรู้แก่นักเรียน ควรจัดสรร

งบประมาณสำหรับอุปกรณ์สื่อการสอนให้เพียงพอ จัดทำประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการสมัยใหม่ ตลอดจนจัดสถานที่ให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาทรงยศ แท่นยัง (2560, บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ศูนย์ควรมีหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ มีความยืดหยุ่น ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียน จัดทำคู่มือ เกี่ยวกับการทำแผนการสอน การวัดและประเมินผล คณะกรรมการบริหาร ควรมีการประชุมกันอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนทำงานควรจัดทำคู่มือการบริหารศูนย์พร้อมทั้งระบุขอบข่ายภาระงานให้ชัดเจน ควรมีการจัดสวัสดิการสำหรับบุคลากร ทางศูนย์ควรจัดตั้งกองทุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการระดมทุนจากภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐและประชาชนทั่วไป มีการจัดทำแผนงบประมาณประจำปีให้เป็นลายลักษณ์อักษร ควรเปิดโอกาสให้คณะทำงานมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ ศูนย์ควรเชิญชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมกับทางศูนย์ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ควรมีการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ร่วมกันกับชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ มีการประสานความร่วมมือจากผู้ประกอบการและชุมชนให้มากขึ้น ทางศูนย์ควรทำข้อตกลงความร่วมมือกับสถานศึกษาใกล้เคียง เพื่อส่งนักเรียนเข้ามาเรียนในศูนย์ ควรมีการบริหารศูนย์ให้มีคุณภาพเพื่อเป็นการจูงใจนักเรียน ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและนักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ได้จากการมาเรียนที่ศูนย์ ศูนย์ขนาดเล็กควรปรับโครงสร้างให้เหมาะสมกับบริบท ทันสมัย โดยเทียบเคียงกับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาทั่วไป ควรระบุขอบข่ายภาระงาน ตามโครงสร้างให้ชัดเจน ควรจัดทำฝ่ายโครงสร้างการบริหารงาน ทางศูนย์ควรส่งเสริมการจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีการประเมินอาคารสถานที่ ศูนย์ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สนับสนุนตำราเรียนให้เพียงพอ โดยขอการสนับสนุน สื่ออุปกรณ์จากหน่วยงานของรัฐเอกชนและชุมชน ผู้สอนควรใช้อุปกรณ์เหลือใช้เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน และใช้สื่อในโซเชียลมีเดียเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

สภาพปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า มีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรการบริหารที่จำเป็นและเอื้อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการศึกษา

แนวทางในการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดขอนแก่น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณ และบุคลากรมากกว่านี้ ส่งเสริมและจัดหาสื่อเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการสอนของผู้สอนอย่างเพียงพอ และประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

เพื่อให้ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีมาตรฐานตามมาตรฐานขั้นพื้นฐานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กรมการศาสนาและคณะสงฆ์ควรจัดสรรงบประมาณ สำหรับอุปกรณ์สื่อการสอนให้เพียงพอ ควรเพิ่มกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น จัดสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาให้ความรู้แก่นักเรียน ประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2.2 ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภออื่นๆ ในจังหวัดอื่นๆ และนำผลมาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสม
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น
3. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน โดยศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2542). *การคณะสงฆ์ กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทรงยศ แท่นยัง. (2560). *การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร*. (ปริญาญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี. (2556). *รายงานการวิจัยการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดลำปาง*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุภา อุทโท. (2541). *บทบาทพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า (2541 - 2560)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2513). *พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์.
- โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2655). *ประวัติโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สืบค้น 1 มกราคม 2565. จาก http://sunday2.mcu.ac.th/?page_id=7.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2554). *พระสงฆ์กับการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุจินตนิท หนูชู. (2556). *รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model

LEARNING MANAGEMENT OF RASEP MODEL

อรรถพงษ์ ผิวเหลือง¹Atthaphong Phiwhleung¹¹มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน¹Mahamakut Buddhist University, Isan Campus

Corresponding author e-mail: yanamath60@gmail.com

Received: 12 April 2022; Revised: 3 June 2022; Accepted: 14 June 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ทักษะการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทักษะการวิเคราะห์และการคิด ทักษะการสังเคราะห์และการเชื่อมโยง ทักษะการสรุปองค์ความรู้และเทคนิคการจำ และทักษะการนำเสนอและการสื่อสาร ในการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ:

การจัดการเรียนรู้,
รูปแบบ RASEP,
การศึกษา

ABSTRACT

This article aims for developing learner's learning skills in various fields together with research skills and collect information, systematically and analytical and thinking skills, synthesis and associative skills, knowledge summarization skills and memorization techniques, presentation and communication skills. In learning management, focus on student centered in order to promote systematic learning by arousing students to participate in learning management and create a body of knowledge on their own.

Keywords:

Learning Management,
RASEP Model,
Education

บทนำ

การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะการเรียนรู้การคิด และทักษะชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ ตลอดจนสามารถบูรณาการองค์ความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะทางสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการอาชีพ (Kay, 2010, p. xv) ซึ่งเป็นพลังที่สร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศชาติ และกรอบแนวคิดการเรียนรู้ คือความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญ จากกรอบ

แนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าทักษะหรือสมรรถนะหลัก (Core competency) ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การทำงานร่วมกันและการทำงานเป็นทีม (Collaboration and Teamwork) ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ (Creativity, Imagination) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) และการแก้ปัญหา (Problem solving) (Johnson & Johnson, 2010, pp. 201-220; วิจารณ์ พานิช, 2555, น. 25) นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ มาเป็นผู้ชี้แนะความรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสม และช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Child centered) เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561, น. 18) สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกกระบวนการคิด การจัดการเรียนรู้ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ต่างๆ และสภาพแวดล้อม อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) เหตุนี้นักวิชาการจึงได้นิยามความหมายของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามความสามารถ ด้วยการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อสร้างปัญญาด้วยตนเองโดยเน้นกระบวนการคิดและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รู้จักตนเอง รู้จักโลก มีความสุขและสนุกสนานในการเรียนรู้ (ประเวศ วะสี, 2543, น. 4; สุนน อมรวิวัฒน์, 2530, น. 5; ทิศนา ขัมมณี, 2562, น. 121)

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่นำมาพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด ซึ่งในปัจจุบันมี 5 ทฤษฎีที่นิยมนำมาใช้สำหรับการสอน คือ 1) ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information processing theory) มีแนวคิดว่าการทำงานของสมองมนุษย์มีความคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ มีขั้นตอนการทำงานเป็น 3 ส่วน คือ การรับข้อมูล (Input) การเข้ารหัส (Encoding) และการส่งข้อมูลออก (Output) ทั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนได้คือ ให้รู้จักข้อมูล ใส่ใจหรือสังเกต จดบันทึก ทบทวน และทำซ้ำๆ 2) ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple intelligences theory) มีแนวคิดว่ามนุษย์มีเชาวน์ปัญญามาตั้งแต่เกิดและสร้างขึ้นใหม่มี 9 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านคณิตศาสตร์หรือการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ ด้านการสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเอง ด้านความเข้าใจธรรมชาติ และด้านการดำรงอยู่ของชีวิต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความเหมาะสมกับตนเอง 3) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) มีแนวคิดว่ามนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมสร้างขึ้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของแต่ละบุคคล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างความรู้จากการศึกษาสำรวจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทดลอง เป็นต้น 4) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) มีแนวคิดว่าการเรียนรู้ที่คงทนเกิดจากการสร้างพลังความรู้ในตนเองและด้วยตนเองของผู้เรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้เรียน ทำให้บรรยากาศในการเรียนมีความอบอุ่น

และมีความสุข และ 5) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning theory) มีแนวคิดที่ว่าสมาชิกกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม โดยมีองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ การพึ่งพากันทางบวก การมีปฏิสัมพันธ์เกื้อหนุนกัน การกำหนดภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะกลุ่มย่อย และการใช้กระบวนการกลุ่ม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถและได้พัฒนาตนเอง

เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนรู้ไปอย่างค่อนข้างถาวรหรือถาวร โดยอาศัยประสบการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัด (สราญค์ ไคว์ตระกูล, 2541, น. 185) ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจหลักการทั้ง 5 ประการ ต่อไปนี้ คือ 1) ธรรมชาติของการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ความต้องการของผู้เรียน (2) สิ่งเร้าที่น่าสนใจ (3) การตอบสนอง (4) การได้รับรางวัล 2) กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน ได้แก่ (1) กระบวนการเรียนรู้ มาจากประสบการณ์ (Experiences) ความเข้าใจ (Understanding) และความนึกคิด (Thinking) (2) กระบวนการสอน เป็นขั้นตอนและวิธีการดำเนินการช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาศัยความรู้/ความคิด/ความเชื่อเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ 3) แนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญต่อไปนี้ (1) สมรรถนะมีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด (2) ความหลากหลายของสติปัญญา (3) การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, น. 18 - 20) 4) หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องคำนึงถึงผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าครู โดย “การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active participation)” ทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ (ทิศนา ขัมมณี, 2562, น. 5) สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2540, น. 18) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังนี้ กระบวนการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจ การเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ และการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ 5) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี 3 รูปแบบ ดังนี้ (1) รูปแบบ Student-centered class เป็นรูปแบบที่ครูยังมีบทบาทเป็นผู้เตรียมเนื้อหา วัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนทั้งหมด นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีครูคอยดูแล กำกับกิจกรรม ซึ่งลักษณะกิจกรรมส่วนมากอาจเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือจับคู่ (2) รูปแบบ Learner-based teaching เป็นรูปแบบที่ครูจะลดบทบาทลงโดยทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นหรือมอบหมายให้ผู้เรียนค้นคว้าเนื้อหาหรือเรื่องที่เรียนหรือจัดทำสื่อการเรียนขึ้นโดยใช้ความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญพิเศษของผู้เรียน (3) รูปแบบ Learner independence or Self-directed learning เป็นรูปแบบที่ผู้เรียนแสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาจากสื่อที่จัดไว้ในห้องหรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง แล้วเลือกทำงานหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการ ตามความสนใจ และศักยภาพของตนโดยอาจศึกษาตามลำพังหรือจับคู่กับเพื่อนก็ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, 21 - 22) จากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และสังเคราะห์ แนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากแนวคิดข้างต้นผู้เขียนจึงได้นำมาพัฒนาแนวคิดข้างต้นมาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model เพื่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model

1) ความหมาย

การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและสามารถนำไปบูรณาการในชีวิตประจำวันและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
- 2.2 เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการทำงานได้อย่างสร้างสรรค์
- 2.3 เพื่อให้ผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ไปพัฒนาวิชาชีพได้อย่างทันต่อเหตุการณ์

3) องค์ประกอบสำคัญ

การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

- 1) เรื่อง หัวข้อ ประเด็นหรือปัญหาที่สนใจจะศึกษาค้นคว้า
- 2) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 3) การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model ประกอบด้วย ความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบสำคัญ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
- 4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย การค้นคว้า การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสรุปองค์ความรู้ และการนำเสนอ

4) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การค้นคว้า (Research) คือการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น หนังสือ เอกสาร วารสาร เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต ยูทูบ E-book วิทยานิพนธ์ เป็นต้น และเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการอ้างอิงข้อมูลแบบ APA 7 (American Psychological Association 7) และนำข้อมูลมาจัดเป็นกลุ่มที่มีความลักษณะหรือคุณสมบัติเหมือนกัน ซึ่งมีวิธีการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) ผู้สอนให้ผู้เรียนกลุ่มละ 5 – 6 คน เลือกใช้วิธีการคละผู้เรียนจากการพิจารณาจากผลการเรียน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะต้องคละกัน หรือให้ผู้เรียนเลือกกลุ่มเองโดยสมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความสามารถที่หลากหลาย

2) ผู้สอนกำหนดปัญหาหรือหัวข้อให้แต่ละกลุ่มได้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตามที่ผู้สอนได้แนะนำ

3) ผู้เรียนแบ่งงานกันตามความสนใจหรือความถนัด และเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกับการเขียนอ้างอิงข้อมูลแบบ APA 7 เพื่อนำข้อมูลมาจัดเป็นกลุ่มที่มีความลักษณะหรือคุณสมบัติเหมือนกัน

4) ผู้เรียนตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้ค้นพบ และดำเนินการในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) คือการสังเกตและแยกแยะ การจำแนกประเภท การหาความสัมพันธ์ การหาเหตุผล การคิดเชิงระบบ การตีความ การอธิบายความ และการประเมินค่า โดยนำมาเปรียบเทียบเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างข้อมูล ซึ่งมีวิธีการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) ผู้สอนให้ผู้เรียนสังเกตคำสำคัญ (Key word) เพื่อนำมาแยกแยะส่วนที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันออกจากกัน โดยสังเกตจากลักษณะหรือคุณสมบัติต่างๆ ที่ขัดแย้งกันหรือสอดคล้องกัน จากการค้นคว้าข้อมูล

2) ผู้เรียนหาความสัมพันธ์หรือหาเหตุผลจากข้อมูลที่ค้นพบ ด้วยกระบวนการคิดเชิงระบบ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนตัว

3) ผู้เรียนร่วมกันตีความ อธิบายความ และประเมินค่าข้อมูลตามหลักฐานที่ปรากฏเพื่อนำไปจำแนกประเภทของเนื้อหาที่ได้ค้นคว้า

ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ (Synthesis) คือการสรุปองค์ความรู้จากส่วนประกอบต่างๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเสนอแนวคิดใหม่หรือสรุปองค์ความรู้หรือบูรณาการหรือเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ อาจจะสอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันก็ได้ ซึ่งมีวิธีการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอองค์ความรู้ใหม่หรือผสมผสานแนวคิดเดิมกับแนวคิดใหม่ตามความเข้าใจและมติของสมาชิกในกลุ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูล

2) ผู้เรียนร่วมกันบูรณาการหรือเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสิ่งต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับองค์ความรู้นั้น เพื่อเป็นหลักฐานในการสนับสนุน

3) ผู้เรียนนำเสนอผลที่ได้จากการสรุปข้อมูลว่าสอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันหรือมีความคิดแตกต่างอย่างใดกับแนวคิดเดิม ให้อธิบายด้วยสำนวนของตนเองอย่างกระชับและชัดเจน

ขั้นที่ 4 การสรุปองค์ความรู้ (Explicit Knowledge) คือการสรุปใจความสำคัญ การจับประเด็น การสรุปย่อ ความคิดรวบยอด เทคนิคการจำ และการขยายความ ซึ่งมีวิธีการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปใจความสำคัญหรือสรุปย่อข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์นั้น

2) ผู้เรียนร่วมกันนำเสนอประเด็นสำคัญมาอธิบายขยายความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถมองเห็นมโนภาพความเป็นไปหรือส่วนประกอบของข้อมูลทุกมิติ

3) ผู้เรียนร่วมกันเตรียมข้อมูลหรือร่างข้อมูลเพื่อนำเสนอความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 5 การนำเสนอ (Presentation) คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือทัศนคติด้วยผังความคิด (Mind map) ผังมโนทัศน์ (Concept map) ผังลำดับขั้นตอน (Sequential map) ผังวงกลมซ้อน (Venn diagram) ผังก้างปลา (Fishbone map) ผังเส้นเวลา (Timeline) ผังแบบโครงสร้างต้นไม้ (Tree structure) ผังความคิดตารางเปรียบเทียบ (Compare table diagram) ผังเปรียบเทียบข้อมูลความแตกต่าง (T-chart) และผังใยแมงมุม (Web diagram) ซึ่งมีวิธีการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1) ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันเลือกแผนผังดังกล่าวแล้ว โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะต้องนำเสนอ

2) ผู้เรียนจะต้องเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารให้สอดคล้องกับวิธีการนำเสนอ ซึ่งจะต้องมีความกระชับ ชัดเจน ลำดับก่อนหลังหรือจากง่ายไปหายากของข้อมูล และสี ขนาด รูปแบบของข้อมูล เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย

ในการจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model มี 5 ขั้นตอน สามารถสรุปเป็นตารางภาพได้ดังนี้

5) การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic assessment)

5.1) การสังเกต

- ความรู้ ความเข้าใจในทักษะการเรียนรู้
- พฤติกรรมการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู

5.2) การสัมภาษณ์

- การตอบคำถามได้ชัดเจนและอธิบายได้อย่างเป็นระบบและลำดับเหตุการณ์
- ความรู้สึกลึกซึ้ง เจตคติ ทักษะการเชื่อมโยงกับทักษะการเรียนรู้

5.3) บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง

- การสะท้อนผลจากผู้เรียนเอง
- การสะท้อนผลจากสมาชิกในกลุ่ม
- การสะท้อนผลจากกลุ่มอื่น
- การสะท้อนผลจากผู้สอน

5.4) แบบทดสอบ

- การนำความรู้ไปบูรณาการในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม
- การสรุป การจับใจความสำคัญ การสร้างองค์ความรู้ใหม่
- การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ถูกต้องและเหมาะสม

5.5) การรายงานตนเอง

- การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกลึกซึ้ง ความเข้าใจ
- การแสดงพัฒนาการทักษะการเรียนรู้

5.6) การใช้แฟ้มสะสมผลงาน

- การจดบันทึกระหว่างเรียน
- การทำรายงาน

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะทางสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการอาชีพ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองด้านการทำงานร่วมกันและการทำงานเป็นทีม ด้านความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้แบบ RASEP Model คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและสามารถนำไปบูรณาการในชีวิตประจำวันและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การค้นคว้า (Research) ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ (Synthesis) ขั้นที่ 4 การสรุปองค์ความรู้ (Explicit Knowledge) ขั้นที่ 5 การนำเสนอ (Presentation)

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2540). *การวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของนักเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). *ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้ำของคุรุสภา.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปรินต์.
- ทิศนา ขมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2543). *การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. ใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ผู้รวบรวม) สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นต์ติ้งเฮาส์.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2541). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (2010). *Cooperative Learning and Conflict Resolution: Essential 21st Century Skills*. In Bellanca, J. & Brandt, R. (Eds.), *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. (pp. 201-220). Bloomington: Solution Tree Press.
- Kay, K. (2010). Foreword. In J. A. Bellanca & R. S. Brandt (Eds.) *21st century skill: Rethinking how students learn*. In Bellanca, J. & Brandt, R. (Eds.), *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. (pp. xii-xxxi). Bloomington: Solution Tree Press.

ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสตร์สมัยใหม่

MUSIC IN THERAVADA BUDDHISM AND MODERN SCIENCE

นิตกร วิชชума¹Nitikorn Witchuma¹¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding author e-mail: niti.korn@outlook.com

Received: 13 April 2022; Revised: 8 June 2022; Accepted: 14 June 2022

บทคัดย่อ

ดนตรีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนานำไปใช้ประโยชน์ในด้านศิลปะหรือสุนทรียศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง และได้รับความเพลิดเพลินเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด รวมไปถึงใช้ประโยชน์ในงานพิธีกรรม และประกอบการแสดงต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา การใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถสร้างความรู้สึกกลมเกลียวจิตใจให้เกิดความศรัทธาและความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และการใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนายังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้ผู้ฟังเกิดความกล้าหาญ และเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมไทยปัจจุบัน

คำสำคัญ:

ดนตรี,
พระพุทธศาสนาเถรวาท,
ศาสตร์สมัยใหม่

ABSTRACT

Music as appeared in Buddhism is utilized in art or aesthetics, communication, entertainment, and enjoyment is a relief from stress. Including the use of rituals and engage in various Buddhist performances. Using music in Theravada Buddhism can create feelings, refine the mind, create faith and faith in Buddhism and the use of music is also a part of Buddhism rituals, make the listener brave And understand how to live happily in today's Thai society.

Keywords:

Music,
Theravada Buddhism,
Modern Science

บทนำ

ในสมัยโบราณเราพูดถึงวิชาการต่างๆ ที่ได้ศึกษากันมา เช่น ในคัมภีร์อย่างราชনীติและโลกনীติ เป็นต้น ก็มีการกล่าวถึงศิลปศาสตร์ 18 ประการ แสดงว่าคำว่า “ศิลปศาสตร์” นี้ มีในรากฐานของวัฒนธรรมสายตะวันออกด้วยศิลปศาสตร์ 18 ประการนี้ ที่จริงไม่ได้เรียกศิลปศาสตร์ ตัวศัพท์แท้ๆ เรียกแค่ศิลปะเท่านั้น คือเรียกว่า สิปป ในภาษาบาลี และ ศิลป ในภาษาสันสกฤต ศิลปะนั้นเป็นวิชาการอยู่ในตัวของมันเอง คือเรียก

วิชาการทั้งหมดว่าเป็นศิลปะ ซึ่งก็แปลกที่ไปตรงกับภาษาอังกฤษ ที่ว่าในสมัยโบราณนั้นฝรั่งก็เรียกวิชาการต่างๆ ที่ศึกษาว่า Arts เท่านั้น เพิ่งจะมีคำว่า Sciences ขึ้นมาในตอนหลังนี้เอง แต่ก่อนโน้นวิชาการที่เรียนกันเป็น Arts ทั้งนั้น จึงมาตรงกับฝ่ายตะวันออกที่เรียกวิชาการที่ศึกษาว่า “ศิลปะ” เหมือนกันเพราะฉะนั้น คำว่าศิลปะ หรือ ศิลป ในความหมายเดิมจึงไม่ใช่เป็นศิลปะอย่างที่เรารู้ในปัจจุบัน ที่เป็นวิชาการเกี่ยวกับความงาม แต่เป็นเรื่องของวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนทั้งหลายทั้งหมดเป็นอันว่าทางตะวันออกในสมัยโบราณเรียกวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนกันว่า ศิลปะ หรือ ศิลป มีศิลปะที่นิยมเรียนกันทั้งหมดเรียกว่าศิลปะ 18 ประการ แม้แต่พระพุทธองค์ของเราก็มีประวัติว่า ก่อนที่จะได้ออกบรพพชาก็ได้ทรงเล่าเรียนจบศิลปะ 18 ประการ ซึ่งเรามาเรียกกันว่า ศิลปศาสตร์ทำไมศิลปะจึงกลายมาเป็นศิลปศาสตร์ คำว่า ศาสตร์ ที่ต่อท้ายศิลปะนั้น แปลว่า ตำรา ถ้าเป็นบาลีก็เป็น ศิลปสุตถ คำว่าศาสตร์ ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า สุตถ ซึ่งแปลว่า ตำรา ศิลปะแปลว่า วิชาการที่ศึกษาเล่าเรียน สุตถ แปลว่า ตำรา เพราะฉะนั้นศิลปสุตถ ก็แปลว่าตำราที่บรรจุวิชาการต่างๆ แต่ไปๆ มาๆ คำว่าสุตถหรือตำรา มีความหมายแปรไป กลายเป็นตัวความรู้ไปเสียเอง ผลที่สุดคำว่าศาสตร์ก็ได้ความหมายเป็นวิชาความรู้เหมือนกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2555, น. 11)

สำหรับศิลปะ 18 ประการ หรือ ศิลปศาสตร์ 18 ประการ ในสายวัฒนธรรมตะวันออกนั้น เท่าที่พบในตำราเก่าๆ เขียนไว้ลึกลับ สับสนบ้าง เพี้ยนกันไปบ้าง แต่ก็มีหลายอย่างที่ตรงกัน และมีบางอย่างที่คงจะคลาดเคลื่อนไปเพราะกาลเวลาล่วงไปยาวนาน จะยกเอามากล่าวไว้สักชุดหนึ่งเป็นตัวอย่าง ได้แก่เพื่อเป็นความรู้ประกอบ สำหรับระดับปัญญาบารมี จะขอนำชื่อวิชาศิลปศาสตร์ 18 ประการ ที่เป็นภาษาบาลีสันสกฤต มาแสดงไว้สักชุดหนึ่ง คือ 1) สุตติ ความรู้ทั่วไป 2) สัมมติ ความรู้กฎธรรมนิยมต่างๆ 3) สังขยา การคำนวณ 4) โยคยันตร์ การชางยนต์ 5) นิติ นิติศาสตร์ 6) วิสเสก้า ความรู้การอันทำให้เกิดมงคล 7) คณัธพพา วิชานาฏศิลป์หรือวิชาการดนตรี 8) คณิก้า วิชาบริหารร่างกาย 9) ธนุพเพธา วิชายิงธนู 10) ปุราณ โบราณคดี 11) ติกิจฉา วิชาแพทย์ 12) อิตติหาสา ตำนานหรือประวัติศาสตร์ 13) โชติ ดาราศาสตร์ 14) มายา วิชาพิชัยสงคราม 15) ฉันทสา การประพันธ์ 16) เกตุ วาทศิลป์ 17) มันทา วิชามนต์ 18) สัททา ไวยากรณ์ มีข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า ศิลปศาสตร์ 18 ประการ ในสมัยโบราณนี้ หรือถ้าจะเรียกตามคำเดิมแท้ๆ ว่า ศิลปะ 18 ประการนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2555, น. 11)

ดนตรีเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีความสุข สนุกสนานรื่นเริง ช่วยผ่อนคลายความเครียดทั้งทางตรงและทางอ้อม ดนตรีเป็นเครื่องกล่อมเกลาคจิตใจของมนุษย์ให้มีความเบิกบานบรรเทาให้เกิดความสงบและพักผ่อน กล่าวคือในการดำรงชีพของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายดนตรีมีความเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจสืบเนื่องมาจากความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ โดยตรงหรืออาจเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบในการทำงาน เพลงที่เกี่ยวข้องในงานพิธีการ เพลงสวดสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้าหรือสวดถึงพระผู้เป็นเจ้าในศาสนาอื่น และการบูชา สมดังพุทธพจน์ที่กล่าวในขุททกนิกาย ชาตกไว้ว่า “เมื่อมหาชนกำลังทำการบูชาต้นไม้ที่เล่นเพลินอยู่ด้วยการพ้อนรำ ขับร้อง และดนตรีมีบุรุษคนหนึ่งไล่ทหารให้หนีไปแล้วถอนต้นไม้ที่ถอนไปด้วยต้นไม้ของเรานั้นกลับคืนมาตั้งอยู่ตามเดิมวิธูรบัณฑิตนี้ก็เหมือนต้นไม้ใหญ่นั้นกลับคืนมาสู่ที่อยู่ของตนตามเดิมแล้วขอท่านทั้งหลายจงทำความเคารพนบถนอบแก่ต้นไม้ที่เกิด”(ขุ.ชา.ม.(ไทย) 28/1646/445) ดนตรีเป็นศิลปะที่อาศัยเสียงเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ไปสู่ผู้ฟังเป็นศิลปะที่ง่ายต่อการสัมผัส ก่อให้เกิดความสุข ความปลื้มปิติ ฟังพอใจให้แก่มนุษย์ได้ นอกจากนี้ ดนตรีเป็นภาษาสากลของมนุษยชาติเกิดขึ้นจากธรรมชาติและมนุษย์ได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้ประณีตงดงามไพเราะเมื่อฟังดนตรีแล้วทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดต่างๆ

ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นเครื่องดนตรีหรือวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบอยู่ในสมัยพุทธกาล เช่น กลม สังข์ กังสดาล พิณ บัณเฑาะว์ มโหระทึก เป็นต้น ซึ่งถือเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ซึ่งเป็น

หลักวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดกันมาช้านาน อันสำคัญสูงสุด ดนตรีที่เป็นส่วนส่งเสริมบรรยากาศของพิธีกรรม และกิจกรรมก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์อยู่และหลังจากปรินิพพานใหม่ๆ ศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในชมพูทวีป มีผู้นับถือมากมายทุกชั้นทุกวรรณะ ทั้งยากดีมีจน พุทธศาสนาได้ปฏิบัติวัฒนธรรมความเชื่อของชาวอินเดียอย่างมาก ต่อมาประมาณ 200 ปี ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์ทรงศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนาและทรงทะนุบำรุงเผยแผ่พุทธศาสนาไปในดินแดนต่างๆ เป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา สร้างถาวรวัตถุทางพุทธศาสนาและสังคายนา พระไตรปิฎก ส่งพระธรรมทูตไปในดินแดนต่างๆ นับว่าเป็นยุคทองแห่งพุทธศาสนาอีกสมัยหนึ่ง พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่หลักธรรมเข้ามาในประเทศไทยโดยรูปแบบต่างๆ ซึ่งมาจากหลักคำสอนโดยตรงหรืออาจจะสอดแทรกเข้ามาในวรรณกรรมชาวบ้านหรือแม้กระทั่งบทเพลงพื้นบ้านต่างๆ เช่น บทเพลงพื้นบ้านที่ว่าด้วยหลักคำสอน ศรัทธาและความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม บาป-บุญ เป็นต้น ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ที่มาของบทเพลงอันเป็นพื้นฐานของบทเพลงต่างๆ ในปัจจุบัน ในพระพุทธศาสนามีบทเพลงต่างๆ อยู่มาก ทั้งบทเพลงที่เนื่องด้วยโลกีย์ธรรมและที่เนื่องด้วยโลกุตระธรรม (พระมหาสารคร ศรีดี, 2562, ออนไลน์)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยแล้วก็ทำให้ลักษณะสังคมเปลี่ยนไปในหลายๆ รูปแบบ อาทิเช่น การดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนดนตรีที่มีอยู่ในศาสนาเป็นรูปแบบส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมพิธีกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ดังในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลายมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดนตรีไทยก็อยู่ในสังคมไทยทุกระดับ นับตั้งแต่ในวังหลวงวังเจ้านาย เคหสถานของท่านผู้มีบรรดาศักดิ์และสามัญชนทั่วไป ซึ่งก็ด้วยเหตุผลอื่นอีกหลาย ๆ ประการ มีทั้งแสดงยศศักดิ์คือครุฑฐานมีทั้งเพื่อส่งเสริมการรักษาดนตรีไทยที่บรรพบุรุษสะสมไว้ก่อนมิให้สูญหาย และมีทั้งอาชีพทางดนตรีโดยเฉพาะ การดำเนินกิจพิธีกับการบรรเลงดนตรีก็มีประเพณีจัดไว้อย่างมีระเบียบ (เรณู โกศินานนท์, 2545, น. 59)

การใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่ใช้สร้างสรรค์ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์เสริมสร้างความคิด จินตนาการในสังคมไทย เช่น สถาบันครอบครัวช่วยกระตุ้นให้ครอบครัวมีความสามัคคีและมีความอบอุ่น สถาบันการศึกษา ผู้สอนถ่ายทอดได้ทำการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัวกับผู้รับการถ่ายทอด ทางวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทยจึงเป็นวัฒนธรรมการถ่ายทอดที่ให้ความสำคัญในเรื่องของความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและความอดทนในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะในการบรรเลง ที่เชี่ยวชาญมากขึ้นรวมถึงเป็นกระบวนการที่มีการถ่ายทอดเรื่องคติความเชื่อ วิถีชีวิตและการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมในฐานะนักดนตรีและความเป็นคนไทยแก่ ศิษย์ผู้รับการ ถ่ายทอดได้รับการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ในด้านรูปแบบการถ่ายทอดจะเป็นการถ่ายทอด ในลักษณะของบ้านดนตรีที่ผู้เรียนต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ อาศัยกินอยู่หลับนอนในบ้าน ครูและคอยดูแลปรนนิบัติครูเพื่อแลกความรู้ สถาบันศาสนา เป็นกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม ทางประเพณีวรรณคดี ค่านิยม เพื่อบ่งบอกถึงความเป็นมาของไทย และสถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันสังคมที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการสนองความต้องการเกี่ยวกับความจำเป็นทางวัตถุ เพื่อการดำรงชีวิต เป็นแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับ การผลิตการกระจายสินค้าและบริการไปสู่ผู้บริโภคซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ดังนั้นด้วยความสำคัญของดนตรีในพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมไทย มีเนื้อหาสาระของดนตรีในพระพุทธศาสนาโดยตรง ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะนำเสนอเรื่องดนตรีที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนาและการใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนาของสังคมไทยซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ในแขนงหนึ่ง

นิยามของดนตรีในพระพุทธศาสนา

1) นิยามของดนตรีในพระพุทธศาสนา

ดนตรี ตามรูปศัพท์ในภาษาบาลี คือ ตนติ (สนั่น บุญยศิริพันธ์, 2498, น. 8) และในภาษาสันสกฤต คำว่า ตนตริณ ในภาษาไทย แปลตามศัพท์ว่าเครื่องสายได้แก่ เครื่องดีด เครื่องสี เช่นพิณของปัญจสิขเป็นต้นคำว่า วาหิต แปลว่า (พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), 2538, น. 35) เสียงเครื่องดีดสีตีเป่า หรือ การแสดงจังหวะประกอบในการขับร้อง ฟ้อนรำ เป็นต้น ดังนั้นนิยามศัพท์ คำว่า ดนตรี ในภาษาบาลี ตนติ และในภาษาสันสกฤต คำว่า ตนตริณ หมายถึง เครื่องสาย เครื่องดีด และเครื่องสี เป็นต้น คำว่า คีต แปลว่า เสียงขับร้อง และคำว่า วาหิต แปลว่า เสียงเครื่องดีดสีตีเป่า หรือ การแสดงจังหวะประกอบในการขับร้อง ฟ้อนรำเช่น พิณ สังข์ กลอง ฉิ่ง ข้อง ปี่ ซอ แตร ขลุ่ย เป็นต้น ดนตรินั้นต้องประกอบด้วยคีต เสียงขับร้องและ วาหิต จังหวะ ประกอบการขับร้อง หรือ ฟ้อนรำ เป็นต้น จะต้องประกอบ ด้วย 2 ประการนี้ เสมอจึงจะเกิดองค์ประกอบดนตรีอย่างสมบูรณ์

2) ความเป็นมาของดนตรี

ถ้าจะกล่าวว่าเสียง (คีต) เกิดขึ้นหรือที่มาก่อนเครื่องดนตรี (วาหิต) ก็อาจเป็นคำกล่าวที่คิดดูครั้งแรกก็น่าเชื่อถือ คงจะถูกแต่ก็อาจเป็นข้อพิสูจน์เป็นอย่างอื่นไปได้ ในจันทกนิรชาดก (ชาตกกฎกถา 1 ภาย 6 หน้า 258) เล่าถึง 2 กิณนรผัวเมีย ไปเล่นน้ำ ขึ้นจากน้ำแล้วเก็บดอกไม้มาแต่งหมั้น ปู่เป็นต้นบนหาดทราย แล้วถือ “ เวพทณชก ” (ท่อนไม้ไผ่) นอนอยู่บนที่นอน (ดอกไม้) แล้วจันทกนิร (ผู้ผัว) ก็ บรรเลงไม้ไผ่ ขับร้องด้วยเสียงไพเราะ จันทกนิร (นางเมีย) ก็โน้มมี้ออ่อนอ่อน (ละมุน) ยืนฟ้อนรำไปขับร้องไป อยู่ไม่ห่างไกลกับจันทกนิร (ผู้ผัว) นกคำว่า “ เวพทณชก ” ก็ดี คำว่า “ เวฬุ วาเทนโต ” ซึ่งหมายถึง บรรเลงไม้ไผ่ ก็ดี คงจะเอาไม้ไผ่มาเคาะอย่างเดียวโกร่งใช้ตีประกอบ เพื่อเป็นการให้จังหวะประกอบฟ้อนรำและขับร้องไม่ใช่เอาไม้ไผ่มาเป่าต่างปี หรือใช้ไม้ไผ่ทำเป่า เพราะมีคนขับร้องด้วยเสียงไพเราะ ซึ่งจะเป่าไปขับร้องไป พร้อม ๆ กันหาได้ไม่ ชาดกเรื่องนี้อาจเป็นหลักฐานแสดงกำเนิดของเครื่องดนตรีชนิดแรกเริ่มของมนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์ก็ได้ และการขับร้อง (คีต) นั้น ประกอบด้วยเครื่องดนตรี (วาหิต) ให้ทำนองและจังหวะ ประกอบการขับร้องเป็นของคู่กันไปด้วย การขับร้องถือกันว่าเป็นวัฒนธรรมแบบสูงสุดในทางดนตรีของอินเดีย บุคคลที่มีเสียงดีเสียงไพเราะย่อมได้รับความโปรดปรานชอบพอเป็นพิเศษ แต่การขับร้องถ้าปราศจากดนตรีดำเนินทำนอง ประกอบด้วยเสียงและการให้จังหวะ ก็ถือกันว่าเป็นศิลปะที่ไม่สมบูรณ์ (สนั่น บุญยศิริพันธ์, 2498, น. 10-11) ความเป็นมาของดนตรี คือ เครื่องดนตรีชนิดแรกเริ่มของมนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์คือการการขับร้อง (คีต) ประกอบด้วยเครื่องดนตรี (วาหิต) ให้ทำนองและจังหวะประกอบการขับร้องเป็นของคู่กันไปด้วย

3) ดนตรีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

3.1) ดนตรีที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ในสมัยพุทธกาลมีพรสพบนยอดเขาในกรุงราชคฤห์พวกภิกษุณีพากันไปเที่ยวดูมหรสพบนยอดเขาในกรุงราชคฤห์ มีผู้คนเห็นกิริยาของพวกภิกษุอยู่ในอาการพอใจในการเล่นนั้น และไม่สำรวมกิริยาของสมณะ เมื่อชาวบ้านเห็นเข้าก็ถูกชาวบ้านตำหนิว่าไม่เหมาะสม ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกในฐานพุทธบัญญัติ “ โฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงไปดูการฟ้อนรำบ้าง การขับร้องบ้าง การบรรเลงดนตรีบ้าง เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามเล่า”(วิ.น. (ไทย) 7/249/10) จากเนื้อความที่ยกมา แสดงให้เห็นว่าถ้าพวกภิกษุไปเที่ยวดูมหรสพ เช่น การฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรี ต้องผิดวินัยตามพุทธบัญญัติไว้ และยังเป็นกรกระทำเหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามอยู่ไม่ใช่ทางของสมณะ ดังนั้น ในพระวินัยปิฎกในฐานพุทธบัญญัติภิกษุณีไปดูมหรสพการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรีที่เป็นข้าศึกต่อกุล”(วิ.ภิกขุณี. (ไทย) 4/833/31) ในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกันกับเรื่องภิกษุ การดูมหรสพการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรี เป็นของคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม และยังเป็นข้าศึกต่อกุลอีกด้วย ทรงตรัสแก่ภิกษุและภิกษุณีว่า

การคุมหรสพการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรี เป็นของชาวบ้านที่ยังเป็นผู้บริโภคอยู่ และเป็นข้าศึกต่อกุศล ดังนั้น ดนตรีที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก กล่าวถึงภิกษุและภิกษุณีการไปคุมหรสพการฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรี เป็นของชาวบ้านที่ยังเป็นผู้บริโภค และเป็นข้าศึกต่อกุศลผู้ละเมิดต้องอาบัติตามพุทธบัญญัติไว้

3.2) ดนตรีที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ดนตรีในพระสูตรตันตปิฎกว่าด้วยดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล เช่นการฟ้อนรำการขับร้อง การประโคมดนตรี การรำ การเล่านิทาน การเล่นปรัมปม การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง การสร้างฉากบ้านเมืองให้ดังตาม การละเล่นของคนจัณฑาล การเล่นกระดานหกการละเล่นหน้าศพ การแข่งขันช้าง การแข่งม้า การแข่งขันกระบือ การแข่งขันโค การแข่งขันแพะ การแข่งขันแกะ การแข่งขันไก่ การแข่งขันนกกระทา การรำกระบี่กระบอง การชกมวยมวยปล้ำ การรบ การตรวจพลสวนสนาม การจัดกระบวนทัพ การตรวจกองทัพ ดังที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกว่า “พระสมณโคดมทรงเว้นขาดจากการดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล”(ที.สี (ไทย) 9/11/6)

ดังพุทธพจน์ที่ยกมา ถ้าภิกษุเว้นขาดจากการดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล เช่น การฟ้อนรำ การขับร้อง การประโคมดนตรี การรำ การเล่านิทาน การเล่นปรัมปม การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นทางของอกุศลทั้งปวง ถ้าภิกษุเว้นขาดจากการดูการละเล่นจะไม่ถูกอกุศลครอบงำจิต และเป็นการรักษาพระวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติไว้อีกด้วยในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ปุริสวิมาน กัณฐกวิมาน ได้กล่าวถึงพระมหาโมคคัลลานเถระได้ถามผลกรรมของพญาม้ากัณฐกะว่าเป็นเพราะผลกรรมอะไรถึงได้มาเกิดเป็นเทพบุตรในวิมารทิพย์ มีทั้งการขับร้อง การฟ้อนรำ และการประโคมดนตรีที่เป็นทิพย์ อันที่รื่นรมย์ และมีรูป เสียง กลิ่น รส โภกฐัพพะมีรสมีรุ่งเรือง มีผิวพรรณรุ่งโรจน์ เป็นเพราะผลของทาน หรือว่าผลของศีล จึงบอกแก่เรา เทพบุตร (พญาม้ากัณฐกะ) ได้บอกถึงเมื่อสมัยอดีตชาติเราได้เกิดมาชาติเดียวกันกับพระโอรส พระโอรสพระองค์นั้นเสด็จออกเพื่อพระโพธิญาณในเวลาเที่ยงคืนพระองค์ทรงได้ใช้ผ้าพระหัตถ์ที่อ่อนนุ่ม ประทับนั่งบนหลังข้าพเจ้า แล้วข้าพเจ้าเกิดความยินดีพอใจที่ได้นำเสด็จ (ขุ.วิ (ไทย) 26/1180-1189/148) ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “การฟ้อนรำ ขับร้อง และประโคมดนตรี รื่นรมย์อยู่ด้วยกลอง สังข์ ตะโพน พิณ และบัณเฑาะว์ และมีรูป เสียง กลิ่น รส และโภกฐัพพะหลายอย่างล้วนเป็นทิพย์ นำรื่นรมย์ สมความประสงค์ในวิมานอันประเสริฐนั้น เป็นเทพบุตรผู้มีรสมีรุ่งเรืองมากมีผิวพรรณรุ่งโรจน์ยิ่ง ดังพระอาทิตย์กำลังอุทัย”(ขุ.วิ (ไทย) 26/1180-1189/148) ดังพุทธพจน์ที่ยกมาสิ่งที่เป็นทิพย์สมความประสงค์ในวิมานอันประเสริฐนั้น มีเสียงดนตรีที่เป็นทิพย์ และมีรสมีรุ่งเรืองมากมีผิวพรรณรุ่งโรจน์ยิ่ง ดังพระอาทิตย์กำลังอุทัยเป็นเพราะผลกรรมของเราที่ได้ช่วยมหาบุรุษได้ออกเสด็จเพื่อเป็นพระโพธิญาณนั่นเองจึงได้เกิดมาเป็นเทพบุตรในวิมารแห่งนี้

ดังนั้น ดนตรีที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกคล้ายกันกับพระวินัยปิฎก กล่าวถึง บุคคลผู้ดูการขับร้อง การฟ้อนรำ การประโคมดนตรีเป็นข้าศึกต่อกุศล เพราะทำจิตให้หลงตามเสียงดนตรีทำให้จิตตกอยู่ในเสียงที่ได้ยิน เกิดความเคลิบเคลิ้มพอใจในเสียงที่ได้ยิน และผู้จัดให้ตั้งมั่นปราศจากเสียงรบกวนต่างๆ แล้ว สามารถจะทำได้ทำให้เกิดอิทธิฤทธิ์ต่างๆได้ โดยอาศัยการบำเพ็ญกรรมฐานโดยเข้า-ออก สมาธิอย่างชำนาญ น้อมจิตไปเพื่อได้ยินเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกล และใกล้ด้วยหุทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ และดนตรีเป็นสิ่งที่รื่นเริงของเทพเทวดา และการขับร้อง การฟ้อนรำ การประโคมดนตรีที่เป็นของทิพย์ เป็นเพราะผลกรรมบุคคลผู้เลื่อมใส ศรัทธาบูชาและชมเชยญาณของพระพุทธเจ้า จึงได้มีบริวารมีดนตรีที่ไพเราะรอบล้อมอยู่เป็นนิตย์

4) ประเภทของดนตรี

ดนตรีที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเป็นการขับร้อง การพ้องร้อง การประโคมดนตรีในสมัยพุทธกาล ใช้ในการบรรเลงในกิจกรรมต่างๆ โดยมีการขับร้อง และมีเครื่องดนตรีประกอบในการขับร้องไปด้วยเสมอ โดยสรุปก็อยู่ใน 2 ประเภท คือ (1) คีต และ (2) วาทิต มีดังนี้

4.1) คีต คือ เสียงขับร้องอย่างหนึ่ง เช่น ขับร้อง หรือ เพลงขับ เป็นต้น ดังนั้น คีตดนตรี เรียกตามภาษาบาลีว่า คีตะบ้าง ซึ่งนิยมแปลกันมาจากโปรานว่า ขับร้อง หรือ เพลงขับ เช่น เพลงขับของนางกุณภาสี หญิงชาวสิงหล เพลงขับของสตรีเก็บดอกบัว และเพลงขับของหญิงซ่อมข้าวที่กล่าวถึงในคัมภีร์มังคลัตถปิณี และเพลงขับของสตรีที่สามเณรหลานชายของพระเถระจักขุบาลได้ยินเมื่อคราวจุ่งพระเถระเดินทางกลับบ้าน ตามที่พรรณามาไว้ในอรรถกถาพระธรรมบท ถึงคำที่ว่า คาถาในภาษาบาลีที่ท่านแต่งเป็นฉันท์ปฐยาวัตถ์ เป็นต้น ก็แปลได้ว่า เพลงขับอย่างเดียวกันกับ คีต และคีต ดังจะเห็นได้จากคำที่พระคันถรจนายกได้แต่งไว้ในบาลีสักปัญหสูตร ก็เรียก เพลงขับของปัญจสิขว่า คาถา แต่เมื่ออ่านต่อไปถึงตอนกล่าวเป็นพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ท่านใช้ทั้งคำว่าคาถา และ คำว่า คีต เช่นที่ตรัสชมว่า คีตสุสโร จตนต์สุสเรน แปลว่า เสียงเพลงขับประสานกลมกลืนกันดีกับเสียงเครื่องสาย เสียงของมนุษย์ที่ร่ายกรองขับร้องเป็นลำนำทำนองเพลงดังกล่าวนี้โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องจักเป็น คีตดนตรี หรือ คีตะ(สนั่น บุญยศิริพันธ์, 2498, น. 12)

2) วาทิต คือ เครื่องดนตรี เครื่องประกอบจังหวะ หรือ เสียงเครื่องตีตีตีเป่า แปลอย่างนี้เป็นการแปลตามประเภทของเครื่องดนตรีที่เรามองเห็นได้ด้วยตา กล่าวคือ เครื่องตีอย่างหนึ่งเครื่องสืออย่างหนึ่งเครื่องตีอย่างหนึ่ง และเครื่องเป่าอีกอย่างหนึ่งคงจะมีความมุ่งหมายไม่ให้เป็นคำรุ่มร่ามยืดยาวจึงกำหนดแปลรวมของคำ วาทิต ไว้อีกอย่างหนึ่งว่า ประโคม (ดนตรี)และ บรรเลงดนตรีคำแปลทั้งสองอย่างนี้ จึงรวมเอาทั้งเครื่องดนตรีที่เรียกในภาษาบาลีว่า ตนต์ - เครื่องมีสาย คือดนตรี เช่นที่พระพุทธเจ้าเรียกเสียงพินของปัญจสิขว่า “ตนต์สุโร” - เสียงของเครื่องสาย เครื่องมีสายนี้ เขาใช้สีใช้ตีและใช้เป็นคำแปลของ ดุริย - เครื่องตีเครื่องเป่า ด้วยในหนังสือเตภูมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วงท่านเรียกควบกันว่า ดุริยดนตรี และเคยพบในหนังสือบางเรื่อง ท่านเรียกว่าดุริยางค์ดนตรี ก็มี แต่ในบาลีท่านกล่าวถึงดุริยะไว้ว่า ปญจกิกดุริยะ แปลว่า ดุริยะประกอบด้วยองค์ 5 ซึ่งพระคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี ตอนพรรณนาความในมหาสุทตสนสูตร แยกองค์หรือชนิดของ ดุริยะ 5 อย่างไว้ด้วยว่า

- (1) อาตถุยะ - ดุริยะซึ่งหน้าเดียว เช่น โทน ชนิดหนึ่ง
- (2) วิตถุยะ - ดุริยะซึ่งสองหน้า เช่น ตะโพน ชนิดหนึ่ง
- (3) อาตถุวิตถุยะ - ดุริยะซึ่งทั้งตัว เช่น ตะโพน ชนิดหนึ่ง
- (4) ฆนะ - ดุริยะที่เป็นแท่งเป็นท่อน เช่น ฉิ่ง กรับ และ ฆ้อง เป็นต้น ชนิดหนึ่ง เครื่องดุริยะ 4 ชนิดนี้เขาใช้แต่ต้อยอย่างเดียว

(5) สุสิระ กล่าวคือ ดุริยะที่เป็นโพร่ง เช่น ปี่ และขลุ่ย เป็นต้น ดนตรีชนิดหลังนี้ใช้ไปรวมดุริยะทั้ง 5 ชนิดนี้ ท่านเรียกว่า ปญจกิกดุริยะ แปลว่า เมื่อตีเครื่องเป่ามีองค์ 5 ตามที่แปลความหมาย กันมาแต่โบราณ ตนต์และดุริยะนอกจากที่กล่าวถึงพินและปัญจกิกดุริยะแล้ว ในบาลีชาดกและบาลีพระสูตรพระวินัย ยังระบุถึงเครื่องดนตรีแต่ละอย่าง ๆ ไว้ เช่น สังขะ ทินทิมะ มุทิงคะอาลัมพะระ สัมมะ ตาละ ปณทวะ หรือ ปณวะ กุมภกณะ และ เกรี เป็นต้น ที่เรามาเรียกมาแปลความหมาย ดุริยะ ว่า ดนตรี ด้วยนั้น อาจเป็นเพราะในตอนหลัง ๆ มาได้มีการนำดนตรีเครื่องสายเช่น ซอ หรือ พิน มาเล่นผสมวงเข้าด้วยกัน หรือ อาจเป็นเพราะการเรียกและการพูดคำว่าดนตรีเป็นภาษาที่เรียบบ้าง ดีกว่าเรียกดุริยะซึ่งเรียกยากกว่า ต่อมาภายหลังหลายคนเห็นกิริยาบรรเลงเครื่องดนตรีเหล่านั้นให้เกิดเสียงด้วยลักษณะที่แตกต่างกัน จึงแปลความหมาย วาทิต ว่า ตีตีตีเป่า ซึ่งความจริง คำว่า วาทิต แปลความหมาย ตามธาตุเดิมได้ว่า ทำให้พูด ทำให้กล่าว หรือ ทำให้ออกเสียงเช่น เกรี

วาทิกะ ผู้ทำกลองให้ออกเสียง ก็คือ ตีกลอง และวิณาวาทิกะ ผู้ทำให้พินพุดได้ ก็คือผู้บรรเลงพิน เป็นต้น ใน คัมภีร์สังคีตรัตนการของท่าน ศาสดาเทพ แยกประเภทของเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ชนิด คือ 1) ตตะ ได้แก่ เครื่องมีสายสำหรับดีดตีเป็นเสียง เช่น พิน และขอ 2) สุชิระ เครื่องมีสายสำหรับดีดตีเป็นเสียง เช่น พิน และขอ ปี 3) อวณัฑะ เครื่องหุ้มหนังตีเป็นเสียง เช่น โทน รำมะนา และกลอง เป็นต้น และ 4) ฆนะ เครื่องกระทบเป็นเสียง ซึ่งมักทำด้วยโลหะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ ระฆังและฆ้อง เป็นต้น เราจึงอาจเรียกเครื่องทั้ง 4 ประเภทตาม คัมภีร์สังคีตรัตนการได้ว่า เครื่องดีดตีตีเป่า ครอบงำบรรเลงตามทีนิยามแปลความหมายจากคำบาลี “วาทิต” (สนั่น บุญยศิริพันธ์, 2498, น. 13-16)

ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีปรากฏ มาจากคำ 2 ชนิด คือ “คีต” หมายถึง การขับร้อง ฟ้อนรำ การประโคม เป็นต้น และ “วาทิต” หมายถึง ดนตรีเพื่อประกอบในการขับร้อง ฟ้อนรำ และการประโคม เป็นต้นและยังนำดนตรีที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาไปใช้ประโยชน์ในด้านศิลปะหรือสุนทรียศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง และได้รับความเพลิดเพลินเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด รวมไปถึงใช้ประโยชน์ในงานพิธีกรรม และประกอบการแสดงต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา

บทบาทของดนตรีในพระพุทธศาสนา

สังคมวัฒนธรรมมีความศรัทธาเป็นอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาที่รักษาขนบทำเนียบจารีตประเพณี ความอบอุ่น ให้สอดคล้องกับพิธีกรรมทางศาสนาอย่างลงตัว (สุรพล สุวรรณ, 2551, น. 93) และศิลปะทางดนตรี นับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญต่อศาสนา เพราะเสียงดนตรีสามารถสร้างความรู้สึกกลมเกลียวและน้อมนำอารมณ์ของผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้ม ให้ร่าเริง ชื่นบาน ให้อาจหาญหรือเศร้าสร้อยไปได้ต่างๆ ตามท่วงทำนองของบทเพลงที่บรรเลง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บทสวดมนต์พระเวทในศาสนาต่างๆ มักมีการสวดเป็นทำนองเช่นเดียวกันกับการขับร้องบรรเลงซึ่งในการสวดก็เป็นการพรรณนาสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าและเทพเจ้าต่างๆ ทั้งมีการบรรยายธรรมควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้เกิดกุศล ในบทสวดหรือมนต์ พระเวทจึงแต่งเป็นโคลงฉันท และสวดรับทำนอง ก็เพื่อสะดวกในการท่องจำบท และยังเป็นสื่อกลางที่สามารถเข้าใจให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ดีและท่องจำบทสวดได้เร็วเมื่อเป็นเช่นนี้เสียงดนตรีจึงมีสองนัย คือนัยที่หนึ่งคือ เสียงดนตรีเร้าใจผู้ที่ได้ยินเสียงเกิดความรู้สึกศรัทธาส่งที่ตนเลื่อมใส เช่น เมื่อเวลาพระขึ้นธรรมมาสน์เทศน์หรือลงจากธรรมมาสน์เมื่อเทศจบจึงมีดนตรีประโคมทำนองเพลงให้ครึกครื้นเพื่อผู้ได้ยินจะได้ยินดีโมทนา และนัยที่สองคือเสียงดนตรีเร้าใจแก่ผู้ได้ยินเกิดพินทุชาด้วยกิเลสราคะเพราะฉะนั้นเสียงดนตรีจึงมีสองนัย คือดีก็มี เลวก็มี

ในพระพุทธศาสนาจึงมีข้อห้ามไว้ในพระวินัยไม่ให้พระฟังดนตรีอยู่ในอุโบสถศีลข้อ 7 “นจกัถวาทิตวิสุททสสนาเวรมณีสักขาปะท สมหาทิยามิ” คือ เว้นจากการฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแห่งกุศล ท่านพระสิริมังคลาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์มัจฉลตทีปนี ก็เปิดทางให้ “การฟังคีตดนตรีที่ไม่เป็นวิสุททะ บางคราวฟังได้” แล้วท่านยกเอาอรรถาธิบายในคัมภีร์สมังคลาสิณี ตอนกล่าวแก้สักปัญหาสูตรมากล่าวว่า เสียงชนิดใดไม่มีอักษระและพยัญชนะวิจิตรสละสลวย แต่เมื่อฟังแล้วก่อให้เกิดราคะทิกิเลส เสียงเห็นปานนี้ไม่ควรสอเสพคบหา แต่ทว่าเสียงชนิดใดที่ประกอบด้วยอรรถและธรรมะ แม้แต่นางกุมภภาพาสี เมื่อฟังแล้วก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยหรือก็ได้เกิดความเบื่อหน่ายสังสารวัฏ เสียงเช่นนี้ควรสดับรับฟังได้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นฐานอารมณ์ของผู้ฟังประกอบด้วย ความจริงศิลปะที่กล่าวนี้เป็นอภิปากฤตจะเกิดเป็นกุศลหรืออกุศลขึ้นก็เนื่องด้วยพื้นฐานของอารมณ์ของผู้ฟังหรือด้วยธรรมที่ถือได้ในทางไม่ควรฟัง เพราะอาจจูงใจให้น้อมนำไปในทางนั้นได้ง่าย แต่ถ้าผู้ฟังมีพื้นฐานอารมณ์ที่ดี เช่น มีพื้นฐานอารมณ์และเหตุผล และหลักธรรม มุ่งในทางศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนปัญญาเป็นสำคัญก็ถือเข้าในแง่ที่ฟังได้ ถ้าการดูการฟังนั้นจะ คีตะ และวาทิตะ เพื่อสนุกสนาน เพื่อรื่นเริงบันเทิงใจ เพื่อมหรสพ ก็ย่อมเป็นของไม่ควรแก่บรรพชิต และอุบาสก

อุบาสิกาแต่ถ้าดูเพื่อศิลป์ก็ไม่ได้น่าอยู่ในข้อห้าม เพราะศิลปะเกิดจากความคิดเห็นเป็นกุศล เป็นความเห็นดีเห็นชอบ เพื่อจูงใจให้คนประพฤติดี ประพฤติชอบ จึงไม่ควรห้ามบทบาทของดนตรีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

อันที่จริงแล้วดนตรีกับพระพุทธศาสนาไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่ที่นำดนตรีเข้าไปบรรเลงก็เพื่อช่วยส่งเสริมเป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นสื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนามากขึ้นดนตรีจะเข้าประกอบในพิธีทางศาสนาเท่านั้น เช่น มีประกอบในเทศน์มหาชาติ แต่ละกัณฑ์ก็มีดนตรีบรรเลงประกอบ ก็เพื่อให้มีความครึกครื้น (ธนิธ อยู่โพธิ์, 2498, น. 6)

ดังนั้น ศิลปะทางดนตรี นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อศาสนา เพราะเสียงดนตรีสามารถสร้างความรู้สึกล้อมกล่อมน่าสนใจเพื่อให้เกิดกุศลได้ และเสียงดนตรียังเร้าใจผู้ที่ได้ยินเสียงเกิดความรู้สึกศรัทธาสำหรับบุคคลที่มีความเลื่อมใสอยู่แล้วให้เกิดความเลื่อมใสเพิ่มขึ้นไป และทำให้บุคคลที่ยังไม่เลื่อมใสทำให้เกิดความเลื่อมใสขึ้นมาได้ต่อพระพุทธศาสนา และดนตรียังมีบทบาทที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ากับการประกอบในการอุปมาอุปมัย และการสอนธรรม ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจในหลักคำสอนเกี่ยวกับดนตรี เป็นต้น

ดนตรีในพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

ศาสตร์ (Science) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงสาขาวิชา หรือสาขาความรู้ต่างๆ หรือเป็นกระบวนการที่เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้ได้มาซึ่งความรู้ เช่นเดียวกับวิชาดนตรี คันธัพพศาสตร์ (พ่อนราและดนตรี) ที่พระพุทธเจ้าได้เคยศึกษาเมื่อครั้งที่พระองค์เป็นดำรงสถานะเป็นสิทธัตถะกุมาร ในพระพุทธศาสนาเองได้นำดนตรีมาใช้ในการเชื่อมประสานพลังแห่งศรัทธา กรุณาและปัญญา โดยการการใช้ดนตรีเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบัน เช่นการสวดมนต์ นั้นมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว โดยที่พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้รับฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว เพื่อป้องกันความหลงลืมท่านก็นำเอาคำสั่งสอนนั้นมาทบทวนด้วยตนเองบ้าง เป็นคณะบ้าง จนคล่องปาก จำได้ขึ้นใจที่เรียกว่า “วาจก เพราะในสมัยนั้นตัวหนังสือที่จะใช้บันทึกยังไม่มี พอเวลานานเข้าเกรงว่าพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะวิปริตผิดเพี้ยนไป ก็จัดให้มีการประชุมกันมีการทบทวนสอบทานที่เรียกว่า การทำสังคายนา การสวดมนต์มีอยู่ 2 แบบ คือ 1) การสวดเป็นบทๆ เป็นคำๆไป เรียกว่า แบบปทกถา นี้อย่างหนึ่ง เช่น อย่างที่พระสงฆ์สวดกันอยู่ทั่วไปในวัดหรือในงานพิธีต่างๆ 2) การสวดแบบใช้เสียงตามทำนองของบทประพันธ์อันมีลักษณะต่างๆ เรียกว่าสรภัญญะ อย่างหนึ่ง เช่น พระสงฆ์ในงานพิธี รับเทศน์หรือในเทศกาลพิเศษ เช่น ในคราวเทศน์ในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา เป็นต้น ดังนั้นผู้ศึกษาได้นำบททำนองสวด มนต์ที่มีเนื้อเพลงดนตรีร่วมสมัยมาใช้บรรเลงเพลงประกอบในบทสวดมนต์ที่มีผู้แต่ไว้ เช่น พระคาถาป้องกันภัยสิบทิศ ดังนี้

พระคาถาป้องกันภัย โดยการสวดระลึกถึง พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณไปในทิศต่างๆ ขอ อานุภาพของพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ขจัดโรคร้าย ทุกข์ และเคราะห์ทั้งหลาย บางแห่งมีเรียกว่า คาถาป้องกันภัยสิบทิศ และบางแห่งเรียกว่า คาถาสะเดาะเคราะห์ก็มี เป็นพระคาถาป้องกันภัยอันตรายต่างๆ เวลาออกเดินทางไกล หรืออยู่ภายในบ้าน ใช้ได้ผลดีนักแล

ทำนองเพลง

บุระพารัสมิง พระพุทธะคุณัง บุระพารัสมิง พระธัมเมตัง บุระพารัสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวิญชัเย สัพพะทุกข์ สัพพะโรค สัพพะภัย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัเย สัพพะธะนัง สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สຸรักขันตุ

อาคะเนยร้สมิง พระพุทธรคณัง อาคะเนยร้สมิง พระธัมเมตังอาคะเนยร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโร
คะภะยัง วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย
สัพพะธะนัง สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

ทักษิณร้สมิง พระพุทธรคณัง ทักษิณร้สมิง พระธัมเมตัง ทักษิณร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง
วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไรวิวิญชัยเย สัพพะธะนัง
สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

หริตธีร้สมิง พระพุทธรคณัง หริตธีร้สมิง พระธัมเมตัง หริตธีร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะ

โรคะภะยัง วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร
วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

ปัจจิณร้สมิง พระพุทธรคณัง ปัจจิณร้สมิง พระธัมเมตัง ปัจจิณร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง
วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง
สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

พายัพริสมิง พระพุทธรคณัง พายัพริสมิง พระธัมเมตัง พายัพริสมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง
วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง
สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

อุดรร้สมิง พระพุทธรคณัง อุดรร้สมิง พระธัมเมตัง อุดรร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวิญชัย
เย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง สัพพะลา
ภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

อิสานร้สมิง พระพุทธรคณัง อิสานร้สมิง พระธัมเมตัง อิสานร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง
วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง
สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

อากาศร้สมิง พระพุทธรคณัง อากาศร้สมิง พระธัมเมตัง อากาศร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง
วิวิญชัยเย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง
สัพพะลาภัง ภาวันตุเม รักขันตุ สุรักขันตุ

ปฐวีร้สมิง พระพุทธรคณัง ปฐวีร้สมิง พระธัมเมตัง ปฐวีร้สมิง พระสังฆานัง ทุกขะโรคะภะยัง วิวิญชัย
เย สัพพะทุกข์ สัพพะโสภ สัพพะโรค สัพพะภย สัพพะเคราะห์ เสนียดจัญไร วิวิญชัยเย สัพพะธะนัง สัพพะลา
ภัง ภาวันตุ เม รักขันตุ สุรักขันตุ (วัดป่ามหาชัย, 2565, ออนไลน์)

เห็นได้ว่า ในบทสวดมนต์พระคาถาป้องกันภัยสิบทิศ โดยใช้ดนตรีร่วมสมัยบรรเลงประกอบ เช่น
ดนตรีไทย ขลุ่ย ซอ และ ดนตรีสากล กรอง เบส บรรเลงเพลงประกอบเป็นจังหวะ ตามบทเนื้อร้องของบทสวด
มนต์พระคาถาป้องกันภัยสิบทิศ ทำให้ผู้ฟังเกิดความกล้าหาญเพราะเปรียบเสมือนมีอำนาจของ พระพุทธคุณ
พระธรรมคุณ และ พระสังฆคุณ อยู่ในจิตใจ ดังนั้นการเผยแพร่ธรรมการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของ
พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อการสอนจากเสียงดนตรีโดยใช้ดนตรีร่วมสมัยบรรเลงเพลงประกอบทำนองมาแต่ง
เป็นทำนองเพลงเสียงขับร้อง และบทสวดมนต์ต่างๆ ในหนังสือมงคลพิธิ และทำนองแหล่โดยใช้ดนตรีร่วม
สมัยมาบรรเลงเพลงประกอบ เช่น ดนตรีไทยโดยส่วนใหญ่จะใช้ ขิม ขลุ่ย ซอ เปิงมางคอก ระนาด และ ฉิ่ง
เป็นต้น และดนตรีสากลโดยส่วนใหญ่ใช้ซาวเสียง กรอง เบส เป็นต้นเพื่อผู้ฟังให้เกิดความศรัทธาต่อ
พระพุทธศาสนา และให้เกิดความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

ดนตรีในพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดความเข้าใจในคำสอนของ
พระพุทธเจ้า และสามารถนำไปประยุกต์เพื่อให้เกิดความสงบด้านจิตใจ และเพื่อเกิดปัญญาเข้าใจกฎของ

ธรรมชาติ และอยู่ด้วยไม่ประมาทมัวเมาในกองสังขารทั้งของตนและผู้อื่น รู้จักปล่อยวางรวมความว่าการใช้ดนตรีของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยดนตรีที่เกิดขึ้นในยุคแรก ๆ มนุษย์เรายังอาศัยอยู่ในป่าดง ในถ้ำ แม้ในโพรงไม้ก็รู้จักการร้องรำทำเพลงตามธรรมชาติ เช่นรู้จักการปรบมือ เคาะหิน เคาะไม้ เป่าใบไม้ เป่าเขาสัตว์ จนพัฒนามาถึงยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการใช้ดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในสังคมไทยโดยใช้ประกอบงานประเพณี เช่น ในพิธีกรรม การบูชาเพลงประจำองค์เทพต่างๆ ใช้ลักษณะคล้ายกับกับการบูชา และยังใช้ดนตรีในด้านการเผยแพร่ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อการสอนจากเสียงดนตรีร่วมสมัยมาบรรเลงเพลงประกอบ เช่น ดนตรีไทยโดยส่วนใหญ่จะใช้ พิณ ขลุ่ย ซอ ฆ้อง เป็นต้น และดนตรีสากลโดยส่วนใหญ่ใช้ชาวเสียง กรอง เบส เป็นต้น ส่วนใหญ่จะใช้บรรเลงเพลงประกอบเป็นจังหวะซ้ำ และบทเพลงทำนองเนื้อร้องบทสวดแต่ละบท ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้มข้นต้ออุปคักดีภายในจิตใจของผู้ฟังที่กำลังกระทำอยู่ในปัจจุบันในขนาดนั้น และทำให้ปัญญาในการพิจารณาเห็นความจริงของสังขาร หรือของชีวิตว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่อาจให้แน่นอนคงทน และบังคับบัญชาให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ ทำให้จิตใจผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนด จนทำจิตของตนให้พ้นจากอุปาทาน

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสตร์สมัยใหม่ มาจากวิชาหรือศาสตร์ในสมัยโบราณมี 18 ประการ เรียกว่า คันธัพพา ที่หมายถึง วิชานาฏศิลป์หรือวิชาการดนตรี ดนตรีที่ปรากฏในพระพุทธศาสนานำไปใช้ประโยชน์ในด้านศิลปะหรือสุนทรียศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง และได้รับความเพลิดเพลินเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด รวมไปถึงใช้ประโยชน์ในงานพิธีกรรม และประกอบการแสดงต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา การใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทสามารถสร้างความรู้สึกล้อมเกล้าจิตใจให้เกิดความศรัทธาและความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และการใช้ดนตรีในพระพุทธศาสนายังมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา สามารถนำดนตรีในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ การใช้ดนตรีของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย มีการพัฒนาการใช้ดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในสังคมไทยโดยใช้ประกอบงานประเพณี เช่น พิธีกรรม หรือใช้ดนตรีในด้านการเผยแพร่ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อการสอนจากเสียงดนตรีร่วมสมัยมาบรรเลงเพลงประกอบเป็นจังหวะในบททำนองเนื้อร้องของบทสวดมนต์แต่ละบท ทำให้ผู้ฟังเกิดความกล้าหาญ และเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมไทยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- เรณู โกศินานนท์. (2545). *นาฏดุริยางค์สังคีตกับสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ธนิศ อยู่โพธิ์. (2498). *ดนตรีในพระธรรมวินัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- วัดป่ามหาชัย. (2565). พระคาถาป้องกันภัยสิบทิศ. สืบค้น 15 มีนาคม 2565. จาก <http://www.watpamahachai.net/watpamahachai-48.htm>.
- พระมหาสาคร ศรีดี. (2562). *พุทธจริยธรรมกับดนตรี*. สืบค้น 14 มีนาคม 2565. จาก <http://www.thaica-det.org/Buddhism/BuddhistEthics-Music.html>
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). (2538). *พจนานุกรม บาลี – ไทย*. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินทร์ตั้ง จำกัด.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนั่น บุญยศิริพันธ์. (2498). *ดนตรีในพระธรรมวินัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2555). *ศิลปะศาสตร์แนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สุรพล สุวรรณ. (2551). *ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คำแนะนำผู้นิพนธ์บทความ

1. ลักษณะของบทความที่ตีพิมพ์

- 1) ต้นฉบับบทความพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft word ตัวอักษร TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษขนาด A4 โดยให้ห่างจากขอบบน 2.54 เซนติเมตร ขอบล่าง 2.54 เซนติเมตร ขอบซ้าย 2.54 เซนติเมตร และขอบขวา 2.54 เซนติเมตร และระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 ซึ่งความยาวของบทความกำหนดดังนี้
 - บทความวิจัยไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4
 - บทความวิชาการไม่เกิน 17 หน้ากระดาษ A4
 - บทวิจารณ์หนังสือและบทความปริทรรศน์ไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4
- 2) บทความที่ส่งมาจะต้องเป็นบทความที่เขียนใหม่ทั้งหมด ผู้เขียนจะต้องไม่เคยตีพิมพ์บทความนี้มาก่อน หรือ บทความที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของวารสารอื่น ทั้งนี้หากเป็นบทความจากการนำเสนอสัมมนา ประชุมวิชาการ งานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ จะต้องเขียนกำกับไว้ในเชิงอรรถหน้าแรกของบทความ
- 3) บทความที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่ผิดจริยธรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการคัดลอกผลงานของผู้อื่น รวมถึงการคัดลอกผลงานของตนเอง และการบิดเบือนข้อมูล รวมถึงข้อมูลเท็จ
- 4) การจัดเตรียมต้นฉบับในการส่งมายังวารสารเพื่อพิจารณาตีพิมพ์นั้น จะต้องจัดเตรียมต้นฉบับให้มีความชัดเจน ครบถ้วนตามกฎหมายของวารสาร

2. การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

ผู้นิพนธ์บทความจะต้องเตรียมบทความตามเกณฑ์และเงื่อนไขของวารสาร จากนั้นส่งบทความมาที่ระบบของเว็บไซต์ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/about> โดยจะต้องส่งไฟล์ได้แก่

- 1) ไฟล์บทความฉบับสมบูรณ์ตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสาร
- 2) ไฟล์แบบขอส่งบทความลงลายมือชื่อยืนยันว่าบทความไม่เคยตีพิมพ์และไม่ได้ส่งตีพิมพ์กับที่อื่นมาก่อน
- 3) ไฟล์แนบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งบทความ (ถ้ามี)

3. การจัดเตรียมต้นฉบับบทความ

ต้นฉบับบทความจะต้องเป็นบทความที่พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft word ตัวอักษร TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษขนาด A4 โดยให้ห่างจากขอบบน 2.54 เซนติเมตร ขอบล่าง 2.54 เซนติเมตร ขอบซ้าย 2.54 เซนติเมตร และขอบขวา 2.54 เซนติเมตร และระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 โดยส่วนประกอบหลักต้องประกอบด้วย

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทย (ตัวหนา ขนาด 18) และ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่ (ตัวหนา ขนาด 16) จัดชิดซ้าย

- 2) ชื่อผู้นิพนธ์บทความภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรขนาด 16) เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด จากชื่อเรื่องลงมา จัดชิดซ้าย
- 3) บทคัดย่อภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรขนาด 16) จัดให้อยู่ในกรอบที่เทมเพลตวารสาร จัดไว้เท่านั้น โดยไม่เกิน 350 คำ
- 4) คำสำคัญภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ ให้มี 3-5 คำ และจัดอยู่ในส่วนที่วารสารกำหนดไว้ในเทมเพลตของวารสาร
- 5) เนื้อหา การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 6) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)
- 7) เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA 6th edition)

ในการจัดเตรียมต้นฉบับบทความ ให้ผู้นิพนธ์จัดเตรียมต้นฉบับบทความซึ่งจะต้องมีส่วนประกอบตามประเภทต่าง ๆ ของบทความเรียงลำดับดังนี้

3.1 บทความวิจัย

บทความวิจัยคือบทความที่ได้จากการทำวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายเนื้อหาที่ทางวารสารเปิดรับ ซึ่งบทความวิจัยจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบเรียงลำดับดังนี้

- 1) ชื่อเรื่อง ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้แต่งและสังกัด ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 3) บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 350 คำ
- 4) คำสำคัญ 3-5 คำ
- 5) บทนำ เป็นส่วนของที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย ในส่วนนี้จะต้องเขียนแสดงการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาในส่วนเดียวกันนี้เลย รวมถึงคำถามของการวิจัยด้วย
- 6) วัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นส่วนเขียนแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย อาจจะเขียนโดยรวมหรือเขียนแยกเป็นข้อ ๆ ก็ได้
- 7) วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบของการวิจัย การดำเนินการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย กลุ่มประชากรและตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุป และในส่วนนี้อาจจะเขียนกรอบแนวคิดของการวิจัยด้วย (ถ้ามี)
- 8) ผลการวิจัย แสดงผลการวิจัยตามที่ผู้วิจัยค้นพบ
- 9) อภิปรายผล เขียนอภิปรายผลการวิจัยให้ละเอียด นำเสนอถกเถียงโต้แย้งอย่างลุ่มลึกและครอบคลุม

- 10) **สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ** สรุปผลการวิจัยอย่างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และเขียนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย
- 11) **เอกสารอ้างอิง** เขียนอ้างอิงท้ายเรื่องตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง เรียงตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง โดยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยจนครบแล้วค่อยตามด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

3.2 บทควมวิชาการและบทควมปริทรรศน์

บทควมวิชาการคือบทควมที่เขียนขึ้นซึ่งได้มาจากประสบการณ์วิจัยอันเป็นเวลายาวนานของผู้วิจัย หรือเป็นบทควมที่นำเสนอข้อถกเถียง แนวคิด หรือกรอบการศึกษาใหม่ ๆ ในวงการวิชาการ ส่วนบทควมปริทรรศน์คือบทควมที่เขียนขึ้นแสดงถึงการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นสำคัญของการวิจัย ประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากอดีตถึงปัจจุบัน รวบรวมแล้วนำเสนอเพื่อนำไปสู่ปัญหาใหม่ในการวิจัย โดยมีส่วนประกอบดังนี้

- 1) **ชื่อเรื่อง** ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 2) **ชื่อผู้แต่งและสังกัด** ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 3) **บทคัดย่อ** ความยาวไม่เกิน 250 คำ
- 4) **คำสำคัญ** 3-5 คำ
- 5) **บทนำ**
- 6) **เนื้อหา** แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 7) **บทสรุป**
- 8) **เอกสารอ้างอิง** เขียนอ้างอิงท้ายเรื่องตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง เรียงตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง โดยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยจนครบแล้วค่อยตามด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

3.3 บทวิจารณ์หนังสือ

เป็นการแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ ทั้งนี้จะต้องแสดงจุดเด่น จุดด้อย และข้อเสนอแนะต่อหนังสือที่นำมาวิจารณ์ ส่วนประกอบมีดังนี้คือ

- 1) **ชื่อเรื่อง** ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 2) **ชื่อผู้วิจารณ์และสังกัด** ภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ
- 3) **เนื้อหา** แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) **บทสรุป**
- 5) **เอกสารอ้างอิง**

กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทควมเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทควมเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงควมหลากหลายและความเหมาะสม

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการพร้อมตัวอย่างประกอบ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์เล่มที่ชื่อเครื่องหมายวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย/20/12/50), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล/18/100)

2) ผู้แต่งหนึ่งคนให้อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (เด่นพงษ์ แสนคำ, 2562, น. 20)

3) ผู้แต่งสองคนให้อ้างชื่อของผู้แต่งสองคนเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายจุลภาค (,) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และ สุวิทย์ อธิศาวัต, 2563, น. 32) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (พระพรหมบัณฑิต ประยูรธมมจิตโต, 2550, น. 45; ป.อ. ปยุตโต, 2560, น. 52)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คนให้อ้างชื่อของผู้แต่งคนแรกเว้นวรรคหนึ่งครั้งเพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายจุลภาค (,) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (สังเวียง สาผาง และคณะ, 2558, น. 36)

5) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งเช่นเดียวกับลำดับการอ้างอิงในส่วนเอกสารอ้างอิง

6) กรณีอ้างอิงสื่อออนไลน์ อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) และใส่คำว่า “ออนไลน์” เช่น (หลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชโช, 2562, ออนไลน์)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งคนให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และ หน้า ที่นำมาอ้างอิง เช่น (Rawls, 1999, p. 16)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองคนให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Barry & Larope, 2010, p. 46) และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Rawls, 1999, p. 87; Barry & Larope, 2010, p. 78)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คนให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง (Rawls et al., 2008, p. 95)

4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงชื่อผู้แต่ง

5) กรณีอ้างอิงสื่อออนไลน์ อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) และใส่คำว่า “ออนไลน์” เช่น (Doyle, M. W., 2004, Online)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

- 1) บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด ใช้ นานมีบุ๊คส์
- 2) สำนักพิมพ์เทียนวรรณ ใช้ เทียนวรรณ
- 3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2516). ประวัติพระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย.

Coady, D. (2012). *What to believe now: Applying Epistemology to Contemporary Issues*. Oxford: Blackwell.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ),/ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ดำรงค์ เดช. (2560). การสร้างความปรองดองในสังคมไทยด้วยหลักพุทธศาสนา ใน อนันต์ แจ่มชื่น (บรรณาธิการ), *ธรรมโอศถกับการเยียวยาสังคม*. (น. 112-125). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

Greco, J. (1999). Introduction What is Epistemology?. In Greco, J. & Sosa, E. (Eds.). *The Blackwell Guide to Epistemology*. (pp. 1 – 32) Oxford: Blackwell.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมภาร พรหมทา. (2539). มนุษย์กับการแสวงหาความรู้: ข้อเสนอจากพุทธปรัชญาว่าด้วยธรรมชาติและบทบาทของความรู้. *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, 3(2), 5-28.

Hernon, P. (1995). Disinformation and misinformation through the Internet: Findings of an exploratory study. *Government Information Quarterly*, 12(2), 133-139.

(5) หนังสือแปล

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ]/(ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บาร์กเกอร์, อาร์. บี. (2552). *ศพคนดัง* [High profile] (อิสริยา ชมภูผล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: นกฮูก พับลิชชิง.

บริกแฮม, อี. เอฟ., และฮุสตัน, เจ. เอฟ. (2544). *การจัดการการเงิน* [Fundamentals of financial management] (เรจิก จำปาเงิน, ผู้แปลและเรียบเรียง). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊คเนท.

(6) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, น. เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ไพฑูรย์ นามวิจิต. (2540). ช่าง ม้า วัว ควาย. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน*, (น. 200-215). กรุงเทพฯ: เสริมสร้างความรู้.

Landesman, C. (1967). Consciousness. In *The Encyclopedia of Philosophy*, (Vol. 2, pp.191-195).

(7) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

อนเนก พูลทรัพย์. (10 สิงหาคม 2560). ปัญหาการเมืองไทย. *มติชน*, น. 10.

(8) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ (ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ./ชื่อมหาวิทยาลัย)

ตัวอย่าง:

อัญชลี ปิยปัญญางศ์. (2547). *มโนทัศน์เรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์ของเดวิด ฮูม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

(9) รายงานการวิจัย

รูปแบบ:

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิจัย./ (รายงานวิจัย)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *สถานภาพการประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

(10) เอกสารการประชุมทางวิชาการ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ หรือ Ed. หรือ Eds.)/ชื่อการประชุม./ (เลขหน้า)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

นันทน์ เขียวขำ และธิดาทิพย์ ปานโรจน์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเคลื่อนไหวดัชนีราคาหลักทรัพย์ กลุ่มขนส่งและโลจิสติกส์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ม.อ. ตรัง วิจัย ประจำปี 2561 สาขาวิชาการบัญชี/การเงิน “วิจัยก้าวใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”* (น. 59-68). ตรัง: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง.

Soutar, G., & Mazzarol, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In G. Tower (Ed.), *Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness* (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.

(11) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง :

พระมหาหรรษา ธาณเมธี, ดร.. (2558). เจ้าอาวาส วัดศรีศาสดา. สัมภาษณ์. 5 มีนาคม.

(12) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้น วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง :

หลวงพ่อบุญธรรม ปาโมชโช. (2562). *มัจฉาทิฎฐิ*. สืบค้น 4 สิงหาคม 2563. จาก

<https://www.dhamma.com/download/micchaditthi>.

Doyle, M. W.. (2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*.

Retrieved 2 September 2013. from

http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html.

แบบขอส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

ข้าพเจ้า (ชื่อ – นามสกุล)
ขอส่งบทความเรื่อง (ชื่อภาษาไทย).....

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ).....

เป็นบทความประเภท () บทความวิชาการ () บทความวิจัย () บทวิจารณ์หนังสือ
โดยมีผู้ร่วมเขียนดังนี้

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ เรื่อง

ระดับการศึกษา

สถาบัน

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความที่ข้าพเจ้าส่งมาพิจารณาตีพิมพ์ ไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่น และเป็นผลงานที่ไม่ผิดจริยธรรมทางวิชาการ หากมีความผิดพลาดข้าพเจ้าขอถอนการตีพิมพ์โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

ลงชื่อ.....ผู้เขียนบทความ

(.....)

...../...../.....